

Buletini i Austria Praemix

Kategoria: Gjedhë

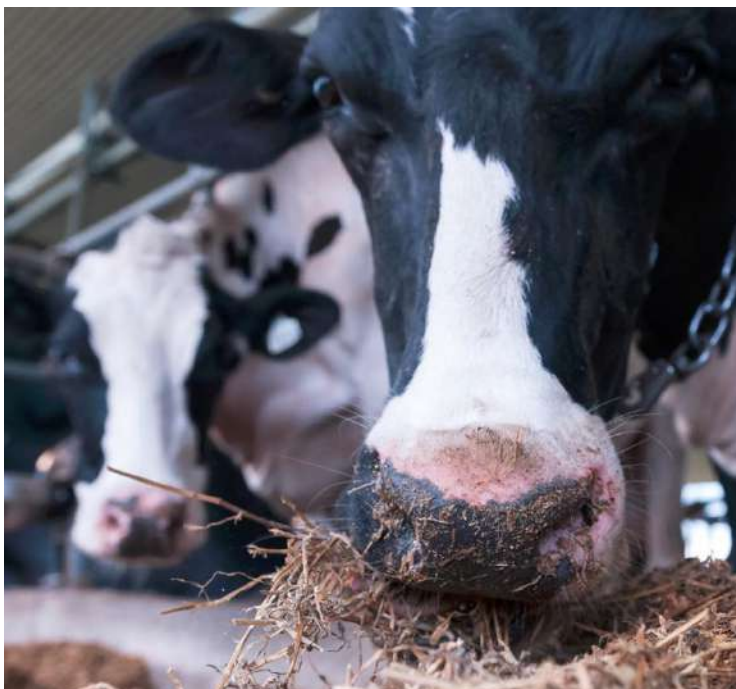
Përmbajtja:

1.KETOZA SUBKLINIKE	2
2.MËNYRA E TË USHQYERIT, KONTRROLI I PARAMETRAVE TË METABOLIZMIT DHE TRAJTIMI I VIÇAVE TË SAPOLINDUR ME DIARRE	5
3.SËMUNDJA MORTELLARO = DERMATITIS DIGITALIS (DD)	8
4.GRIPI I GJEDHIT –PARANDALIMI ME VAKSINA	10
5.RËNDËSIA E FURNIZIMIT ME UJË TE GJEDHI	12
6.MBARËSHTIMI I VIÇAVE.....	14
7.VIÇAT E SHËNDETSHËM KËRKOJNË MENAXHIM TË MIRË	17
8.OBJEKTIVAT NË RRITJEN E VIÇAVE	19
9.MASTITI -NJË SËMUNDJE MULTIFAKTORIALE	21
10.PARANDALIMI I SËMUNDJEVE TE VIÇAT FILLON QË ME DHËNIEN E KULLOSHTRËS	25
11.TRETJA NË RUMEN TE RIPËRTYPËSIT	26
12.MORTELLARO – TREGUES I QUMËSHTIT	29
13.VIÇA TË PËRGATITUR MIRË PËR STINËN E FTOHTË TË DIMRIT	31

1.KETOZA SUBKLINIKE

NË VËMENDJE TË VETERINERËVE DHE MBARËSHTUESVE TË GJEDHIT!

Nevojat energjike të një lope pas pjelljes dyfishohen brenda vetëm pak ditësh. Në të njëjtën kohë lopa nuk është ende në gjendje të marrë sasinë e mjaftueshme të ushqimit. Bilanci energjitik gjatë kësaj kohe është negativ.

Si pasojë, e vetmja mundësi që ka lopa për t'a plotësuar mungesën e energjisë është nëpërmjet mobilizimit të indeve dhjamore. Disa lopë fillojnë edhe para pjelljes me tretjen e rezervave dhjamore. Kjo mund të vëzhgohet nëpërmjet rritjes së përqendrimit të acideve yndyrore të lira në gjak, si rrjedhim i tretjes së indeve dhjamore.

Por metabolizmi i lopës nuk mund ta përpunojë menjëherë tepricën e yndyrave të lira. Në këtë mënyrë një pjesë e mirë e yndyrave depozitohen në mëlçinë e lopës. Si pasojë e furnizimit të mangët me energji dhe fluksit masiv të yndyrave të lira, mëlçia nuk është në gjendje t'i metabolizojë. Mëlçia dhjamose dhe funksionaliteti i saj dëmtohet rëndë.

Organizmi ka nevojë për glukozë për të tretur dhe përpunuar acidet yndyrore. Në rastin e pamjaftueshmërisë së glukozës, si pasojë e mangësisë energjike, në gjak grumbullohen ketone të dëmshme si aceton, acid acetik, acidi betahidroksi butirik (BHB).

Prania e BHB në gjak mund të provohet nëpërmjet një testi të shpejtë duke përdorur disa pika gjak. Në këtë mënyrë mund t'i shërbejë fermerit si një diagnozë e shpejtë për të parë nëse ka të bëjë me një ketozë subklinike ose akute.

Duke qënë se shumica e lopëve të prekura nuk tregojnë shenja të një sëmundjeje të metabolizmit, dallimi i saj nëpërmjet sjelljes së lopëve është i vështirë. Një ulje e lehtë e prodhimit të qumështit shpesh mbetet pa u vënë re. Por, rritja e përmbajtjes së yndyrës në qumësht dhe e raportit yndyrë-proteinë mund të shërbejnë si pika referimi. Në rastin e ketozës krahas rritjes së yndyrave kemi edhe ulje të proteinave në përmbajtjen e qumështit. Nuk duhet harruar se parandalimi është gjithmonë më mirë se trajtimi.

MËNYRAT E TESTIMIT

Kafshët me sëmundje subklinike nuk mund të dallohen nga fermieri vetëm nëpërmjet vëzhgimit. Si mjete ndihmëse shërbejnë testet e qumështit, gjakut dhe urinës.

QUMËSHTI

Marrja e provës është e thjeshtë. Qumështi dhe shiriti testues duhet të temperohen dhe të zhvillohet testi. Rezultatet mund të zbulohen nëpërmjet një shkalle të ngjyrave. Në testin e qumështit nuk gjykohen vlera të sakta, por vetëm ndryshimi i ngjyrës së indikatorit. Rezultatet influencohen në mënyrë serioze nga përmbajtja e lartë e qelizave somatike në qumësht ose ushqimi me silazhe të prishura. Rezultatet e testit shpesh nuk janë mjaftueshëm të qarta.

URINA

Urina mund të merret si në mënyrë spontane ashtu edhe me ndihmën e një kateteri. Marrja spontane e urinës nuk është praktike në stallat e mëdha. Natyrisht është e rëndësishme të pastrohet vulva e lopës dhe të përdoren materiale higjienike për të shmangur infeksionet e kanalit urinor. Edhe në testin e urinës rezultatet mund të lexohen në shkallën e ngjyrave. Matja e përmbajtjes së ketozës me anë të këtij testi kërkon relativisht shumë kohë në rastin që kemi të bëjmë me shumë kafshë. Si pasojë, këto teste gjejnë pak përdorim në praktikë.

GJAKU – ANALIZA LABORATORIKE

Analiza e gjakut është metoda më e saktë, por edhe më e shtrenjtë. Gjaku ka avantazhin, që përveç ketoneve mund të analizohen edhe parametra të tjerë si yndyrnat e lira, lëndët minerale dhe enzimat e mëlçisë. Rezultatet e analizës së gjakut jepen në vlera numerike dhe tregojnë në mënyrë të qartë dhe të matshme gjendjen e kafshës. Por për marrjen e provës së gjakut nevojitet ndihma e veterinerit.

Testi i shpejtë i gjakut

Për zbulimin e shpejtë të ketozës subklinike është i përshtatshëm përdorimi i pajisjeve të testimit të shpejtë, të cilat përdoren për matjen e yndyrave në gjak. Me anë të këtyre pajisjeve mund të merret një rezultat brenda pak sekondave vetëm me një pikë gjak.

Zhvillimi i testit të shpejtë të gjakut

Në këtë test nuk bëhet fjalë për marrjen klasike të provës së gjakut me shiringë nga ana e veterinerit. Për testin e shpejtë mjafton një shpim i lehtë i lëkurës për marrjen e një pike gjaku dhe mund të bëhet në çdo kohë nga vetë fermeri.

Në rast se testi tregon shenjat e fillimit të ketozës nuk mjafton vetëm ndryshimi i dietës ushqimore, por nevojitet edhe ndihma e veterinerit për trajtimin profesional të kafshës. Nuk duhet harruar që çdo test i shpejtë na jep një ide të gjendjes shëndetësore të lopës, por në asnjë rast nuk mund të zëvendësojë analizat laboratorike në përpilimin e një diagnoze përfundimtare.

Zhvillimi i këtyre testeve ndihmon në zbatimin e masave monitoruese. Një bashkëpunim i ngushtë ndërmjet fermerit dhe veterinerit është shumë i rëndësishëm. Rezultatet e testeve të shpejta shërbejnë si një informacion paraprak tepër i vlefshëm për veterinerin.

Testi në vulvë, vesh, bisht

Marrja e një pike gjaku nga buzët e vulvës është një metodë e re që është testuar nga veterinerët e Univesitetit të Mjekësisë Veterinare në Vienë, Austri.

Vulva e pastruar mirë shpohet lehtë me anë të një gjilpëre. Pastaj një pikë gjaku përthithet nga shiriti i aparatit testues. Pas vetëm pak minutash rezultati i testit mund të lexohet në aparat.

Enët sipërfaqësore të gjakut në vesh janë shumë të përshtatshme për testin e shpejtë të gjakut.

Pjesa e poshtme e bishtit është gjithashtu një mundësi e mirë për marrjen e gjakut. Por në këtë rast është i rëndësishëm një pastrim i mirë i sipërfaqes përpara shpimit.

SHMANGIA E KETOZËS

Duke qenë se mangësia energjike është në thelb të problemit, është e rëndësishme që strategjia ushqimore të bazohet në rendimentin dhe tiparet ripërtypse të lopës.

Veçanërisht duhet shmangur dhjamosja në muajt e fundit të laktacionit. Drejt fundit të fazës së mbarsjes këshillohet zbatimi i një racioni ushqimor tranzitor me një rritje të ngadaltë dhe të moderuar të përmbajtjes energjike.

Përgjithësisht pranë kohës së pjelljes lopët kanë edhe probleme të tjera si pjellje problematike, sëmundjet e thundrave etj. Të gjitha këto kanë efekt negativ në oreksin e kafshës dhe është e nevojshme që çdo rast të trajtohet në mënyrë specifike.

Një masë tjetër që duhet marrë është sigurimi i mundësisë për lëvizje, sepse rritja e aktivitetit fizik e lehtëson shpërbërjen e trupave ketonikë.

Në parim të gjitha lopët në javët e para pas pjelljes duhet të kontrollohen për ketozë në intervale javore.

MENAXHIMI I TUFËS

Masat që duhen ndërmarrë:

- ♦ Mbikqyrja e gjendjes trupore BCS (Body Condition Score) veçanërisht në fund të laktacionit. BCS duhet të jetë 3,5 për Holstein dhe 4,0 për Simental.
- ♦ Zbatimi i profilaksisë për ethet e qumështit
- ♦ Sigurimi i marrjes së ujit pas pjelljes.
- ♦ Mbikqyrja intensive dhe matja e temperaturës në javët e para të laktacionit.

MBAJTJA NË STALLË

- ♦ Ndërimi i rrallë i vendqëndrimit. Lopa nuk duhet të ndërrojë vendin më shpesh se një herë në javë.
- ♦ Lopa duhet të ketë akses të mjaftueshëm ndaj ushqimit, veçanërisht në periudhën para dhe pas pjelljes.

USHQIMI

Mënyra më e suksesshme për luftimin e ketozës (subklinike) është nëpërmjet një menaxhimi optimal të ushqimit.

- Furnizimi me ushqim cilësor dhe shmangia e ushqimeve ketogjene.
- Furnizimi i lopëve me ujë të freskët dhe të pastër.
- Përshtatja e ushqimit me nevojat e kafshës, duke marrë parasysh edhe fazat e laktacionit dhe të tharjes.
- Shmangia e rënies në peshë në fazën e tharjes.
- Përdorimi i Propilenglikolit dhe Glicerinës si shtesë ushqimore

Përmbledhje

- Nevojat energjitike të lopës dyfishohen brenda pak ditëve nga pjellja.
- Bilanci energjitik gjatë kësaj kohe është negativ.
- Aktivitetet rreth kohës së pjelljes ndikojnë në sëmundjet e metabolizmit.
- Ekzistojnë disa metoda matëse për zbulimin e ketozës subklinike.
- Aparatet e testit të shpejtë të gjakut japin një rezultat të vlefshëm që bën të mundur trajtimin e shpejtë të gjendjes së kafshës.
- Rezultatet e aparateve matës duhen interpretuar në mënyrë të saktë.
- Propilenglikoli është vërtetuar si një substancë e vlefshme në trajtimin e ketozës subklinike.
- Për trajtimin e Ketozave subklinike janë të nevojshme të merren masa në menaxhimin e tufës, mbajtjen në stallë dhe ushqimit.

Për më shumë informacion:

QF Qendra e Formimit
PB Profesional të Blegtorëve

Austria Praemix shpk

Tel: +355 (0)68 402 6311

e-mail: agri@ap.com.al

2.MËNYRA E TË USHQYERIT, KONTRROLI I PARAMETRAVE TË METABOLIZMIT DHE TRAJTIMI I VIÇAVE TË SAPOLINDUR ME DIARRE

*Përgatitur nga Franz Riegler, Konsulent i Schaumann dhe
Aksioner i Austria Praemix shpk. Përpunuar nga Kristian
Maka*

**Diarreja, një nga shkaqet kryesore që sjell humbjet
më të mëdha në viçat e sapolindur.**

*Dëshironi të informoheni mbi shkaqet, faktorët që ndikojnë
në diarrenë e viçave të sapolindur dhe praktikat më të mira
të trajtimit të saj?!*

*Këto i mësoni nga AUSTRIA PRAEMIX, në bashkëpunim me
Schaumann-Agri-International, sjell rregullisht specialistë
nga Austria për seminare dhe këshillime për fermat në
Shqipëri.*

AUSTRIA PRAEMIX ofron përzierje vitaminash dhe lëndë
minerale, të cilat përzihen me koncentratet për të gjithë
kategoritë e kafshëve dhe furnizon një pjesë të mirë të
fermave, të cilat e prodhojnë vetë përzierjen e
koncentrateve. Kategoritë kryesore janë (1) gjedhët, (2)
derrat, (3) shpendët

Diarreja mund të prekë viçat e sapolindur në javën e parë,
të dytë deri në javën e tretë të lindjes. Për shkak të
diarresë viçi dehidratohet, humbet lëngje, elektrolite dhe

lëndë ushqyese.

Humbja ditore e lëngjeve gjatë diarresë të shkallës së
mesme shkon në 8-10% të peshës trupore (afërsisht 3-4
litra të një viçi me peshë 40 kg), në rastet e diarresë të një
shkalle më të rëndë këto humbje shkojnë deri në 20% të
peshës trupore.

DOBËSIMI SI PASOJË E DIETËS

Simptomat më të zakonshme të diarresë për shkak të
humbjes së lëndës rezervë janë:

1. Dehidratimi

- ♦ Testi i elasticitetit të lëkurës (kthim në pozicion fillestar për më shumë se 2 sec)
- ♦ Bulbi i syrit varet
- ♦ Qëndrim shtrirë pa lëvizur

2. Rritja e nivelit të aciditetit në gjak (acidoza)

Më poshtë do të gjeni arsyet e këtij fenomeni, që është një
problem jo pak serioz për viçat e sapolindur.

MOS E NDËRPRISNI QUMËSHITIN

Praktikat e aplikuara në të kaluarën i referohen metodave
të ndërprerjes së qumështit dhe zëvendësimit të tij me
elektrolite dhe glukozë.

Fatkeqësisht kjo praktikë vazhdon të aplikohet edhe sot.

Në ditët e sotme kjo metodë nuk mund të aplikohet më,
duke ditur se nuk mbështetet as shkencërisht.

Një nga arsyet është mosplotësimi i nevojave energjitike të
viçave me diarre vetëm nga elektrolitët.

Viçat e sapolindur të cilët nuk ushqehen me qumësht
shfaqin humbje të mëdha peshe, duke qënë kështu më të
ekspozuar ndaj sëmundjeve të tjera. Është pikërisht ky
status që çon në ngordhje të viçave.

NGORDHJET E VIÇAVE PËR SHKAK TË URISË DHE MUNGESËS SË ENERGJISË

Në praktikë shpesh herë kërkohet të verifikohen
patogjenët, për ngordhjen e viçave të sapolindur por
harrohet se situata mund të ketë ardhur si pasojë e urisë
dhe mungesës energjitike në racion.

Bazuar në një histori dhe përvojë suksesi, AUSTRIA
PRAEMIX rekomandon:

Elektrolitët duhet t'i jepen viçave, vetëm si pije midis
vakteve me qumësht (sipas planit të pirjes në tabelën e
paraqitur).

PLANI I PIRJES DHE TRAJTIMI

Thelbësore për trajtimin e viçave me diarre janë të vlefshme të njëjtat principe si te foshnjat e sëmura me diarre. Për shumë arsye një mjekim absolut "kundër diarresë" nuk ekziston.

Disa nga masat më të efektshme janë:

- Mbulimi i nevojave për lëndë ushqimore dhe energji
- Zëvendësimi i humbjeve të lëngjeve dhe elektroliteve
- Balancimi i aciditetit në gjak

MBULIMI I NEVOJAVE PËR ENERGJI

Për sa kohë që viçat pijnë qumësht (kjo ndodh gati gjithmonë në fillim të diarresë), duhet që nevojat për lëndë ushqyese dhe energji të mbulohen nga një racion i plotë qumështi. Nevoja ditore është rreth 12% e peshës trupore të viçit. Për të garantuar një funksionalitet sa më të mirë të aparatit tretës dhe proceseve të fermentimit duhet që viçat të ushqehen shpesh dhe në sasi të vogla qumështi (sasia e plotë ditore e qumështit duhet të ndahet në 3 vakte, sipas planit të pirjes në tabelën e paraqitur). Vlen të theksohet se viçave me diarre duhet t'u jepet një racion qumështi i plotë në të njëjtën mënyrë si viçave të shëndetshëm.

Sipas praktikave më të mira, vazhdimësia dhe mosndërprerja e qumështit jep rezultate të kënaqshme.

Janë marrë në studim viça me diarre që ushqehen me qumësht të plotë (sipas planit të pirjes në tabelën e paraqitur) dhe viça me diarre që u është ndërprerë qumështi.

Nga ky studim janë nxjerrë konkluzionet e mëposhtme:

- Kohëzgjatje e njëjtë e diarresë - mesa duket kjo vërteton që ushqyerja me qumësht të viçat me diarre nuk është e dëmshme.
- Viçat me diarre që u ushqyen me racion të plotë të qumështit, 3 herë në ditë, shtuan peshë (600 gram), ndërsa viçat të cilët u ushqyen vetëm me elektrolite u dobësuan.

Plani i pirjes për viçat e sapolindur me diarre, sipas tabelës së paraqitur, ka rezultuar i suksesshëm.

Plani i pirjes për viçat e sapolindur me diarre (pesha trupore e viçit: 40-50 kg)

Në mëngjes Paradite (2)	1,5-2 litra qumësht (1) 1-1,5 litra elektrolit (3)
Në drekë Pasdite (2)	1,5-2 litra qumësht (1) 1-1,5 litra elektrolit (3)
Në darkë Në darkë vonë (2)	1,5-2 litra qumësht (1) 1-2 litra elektrolit (3)

- **Nevoja ditore për qumësht: 12% e peshës trupore**
- **Koha midis vakteve të ushqyerjes me qumësht duhet të jetë afërsisht 2 orë**
- **Elektrolitet treten në ujë të ngrohtë dhe viçit i jepen nëpërmjet kovave me biberon.**

2.2 ZËVENDËSIMI I HUMBJEVE TË LËNGJEVE TË TRUPIT

Humbjet e lëngjeve të trupit si pasojë e diarresë duhet të zëvendësohen me shtesë elektrolitësh, të cilat u jepen viçave në mes të vakteve të ushqyerjes me qumësht me një distancë prej afërsisht 2 orësh (sipas planit të pirjes në tabelën e paraqitur). Në varësi të shkallës së diarresë viçave ju jepet 3 herë në ditë nga 1 deri në 2 litra elektrolit në një kovë me biberon. Elektrolitet treten në ujë të ngrohtë, në temperaturë normale.

Përdorimi i elektroliteve me ndërprerje të qumështit, siç praktikohet shpesh, nuk është i mjaftueshëm, sepse nuk siguron kushte të përshtatshme në organizëm për të ulur nivelin e aciditetit në gjak.

Fermerëve u rekomandohet plani e pirjes dhe në pamundësi të zbatimit rigoroz të tij, atëherë dhënia e elektroliteve duhet të jetë domosdoshmërisht minimumi 2 herë në ditë midis 2 vakteve.

Humbja ditore e lëngjeve gjatë diarresë të shkallës së mesme shkon në 8-10% të peshës trupore (afërsisht 3-4 litra të një viç me peshë 40 kg). Kjo është dhe sasia ditore e elektrolitit që i duhet dhënë viçave dhe duhet ndarë në 3 vakte në ditë.

Duke ndjekur dhe respektuar rekomandimin e planit të pirjes, shmanget kalvari i pasojave të mëtejshme dhe trajtimeve më komplekse.

Përshkallëzimi i diarresë, si pasojë e uljes së konsumit të qumështit të viçat e sapolindur çon në aplikimin e infuzioneve:

- Në praktikë, në shumicën e rasteve kjo realizohet në formën e një infuzioni të shpejtë venoz.
- Infuzioni i vazhdueshëm mund të shpëtojë viçat që shfaqin shenja rënduara të dehidratimit dhe acidozës në gjak.

Elektrolitet duhet të përmbushin kriteret e mëposhtme:

- Ato duhen të kenë një përbërje të thjeshtë. Për tretjen e elektroliteve, ashtu siç ndodh te foshnjat me diarre, edhe në rastin e viçave duhet të ndiqen rekomandimet e OBSH (Organizata Botërore e Shëndetit) (3,5 g NaCl; 2,5 g NaHCO₃; 1,5 g KCl dhe 20 g glukozë për 1 litër ujë). Sa më shumë të devijohet nga receta e rekomanduar nga OBSH, aq më e papërshtatshme është marrja e elektroliteve.
- Përbërësit e elektroliteve duhet të deklarohen qartë, jo vetëm në emërtim, por edhe në sasi/përqindje. Raporti i përbërësve të tretur në një litër tretësirë duhet të paraqitet, në mënyrë që të bëhet diferencimi i vlerave të rekomanduara nga OBSH.
- Elektrolitet duhet të jenë të thjeshta për t'u përdorur. Paketimi në sasi të vogla është më i përshtatshëm se paketimi në sasi të mëdha.
- Manuali i përdorimit duhet patjetër të përmbajë efektet anësore (helmimi nga një koncentrim i tepërt i përbërësve në elektrolit).
- Elektrolitet duhet të kenë një përmbajtje bazike, sepse fermerët tentojnë të blejnë ato me përbërje të komplikuar dhe të shtrenjta, efektet e të cilave shpesh nuk janë të vërtetuara shkencërisht.

- Në të ardhmen elektrolitet duhet të emërtohen si "pije të ndërmjetme" ose "elektrolite". Emërtimet si "dietë apo lëngje zëvendësues të qumështit" janë të gabuara.

Përmbledhje mbi përdorimin e elektrolitëve të viçat me diarre:

- Përdorimi i elektroliteve si mundësi e kompesimit të lëngjeve të humbura, shpëton jetë.
- Viçave mund t'u jepen elektrolite edhe kur nuk kanë shenja diarreje.
- Përdorimi i elektroliteve me ndërprerje të qumështit, nuk është i mjaftueshëm, sepse nuk siguron nevojat ditore të viçave për lëndë ushqyese dhe energji.
- Elektrolitet duhet të përgatiten sipas udhëzimeve të prodhuesit, sepse ekziston rreziku i helmimit nga përbërësit e tretur.
- Nuk duhet përzihen me qumësht, sepse mund të ndikojnë negativisht te proceset e fermentimit dhe në fazat e tjera të tretjes.
- Elektrolitet duhet të kenë një përmbajtje bazike.

Për më shumë informacion:

Austria Praemix shpk

Tel: +355 (0)68 402 6311

e-mail: agri@ap.com.al

3.SËMUNDJA MORTELLARO = DERMATITIS DIGITALIS (DD)

Përgatitur nga Franz Riegler, Konsulent i Schaumann dhe Aksioneri i Austria Praemix shpk

Mortellaro (DD) është përshkruar shkencërisht në vitin 1974 në Italinga Cheli dhe Mortellaro dhe u diagnostikua në vitin 1980 nga shkencarët amerikanë. Ndërkohë që shumë "sëmundje klasike" mund të shërohen, madje edhe të zhduken, janë shtuar disa sëmundje të tjera, të cilat kanë sjellë humbje të mëdha financiare. Këtu përfshihen Paratuberculosis, Leptospirosis, por edhe Dermatitis Digitalis (shkurt "DD" - sëmundja Mortellaro). Pas Austrisë, sëmundja u përhap nga importet e viçit nga perëndimi dhe vazhdon të përhapet që nga vitet 1990.

MORTELLARO (DD) - ÇFARË ËSHTË KJO?

Mortellaro (DD) - është një çrregullim shumëi dhimbshëm i lëkurës në këmbët e bagëtive, ku veçanërisht është prekur kavigjaja dhe pjesa ndërmjet dy thundrave. Në këtë pjesë të thundrës ndodh shpesh që të ketë një infeksion në pjesën sipërfaqësore në formën e luleshtrydhes shiko fig. 1.

Fig. 1: Thundër e infektuar në fazën fillestare

Kjo sëmundje në fazën fillestare shfaqet si mpirje e thundrës dhe në fazën e dytë shfaqet si acarim ose infektim i thundrave. Kur kjo sëmundje kthehet në një sëmundje kronike krijon flucka ose infektim deri në prishjen e lëkurës (Fig. 2).

Tipike është era që vjen nga DD, një përzierje mes të ëmblës dhe thartirës, kështu që mund të nuhaten kafshëte sëmura nga era e keqe nga distanca. Shkak për DD janë bakteret anaerobe (rriten nga mungesa e oksigjenit), të quajtur spirochete, të cilat ndryshojnë vetëm pak nga agjentët shkaktarë të sifilizit të njerëzimit.

Fig. 2: Thundër e infektuar, sëmundje kronike

Shkalla e sëmundjes (10% deri në 85% e kafshëve janë me sëmundje akute) dhe ecuria e saj në kafshë të veçanta varet nga higjiena, të ushqyerit, stresi, etj. Prandaj, ne flasim për faktorë të sëmundjes.

Infeksioni futet zakonisht nëpërmjet blerjes së kafshëve nga tufat e infektuara, por mund edhe të futet në stalla nga çizme të pista, automjetet, mjetet e stallës etj. Koha e infektimit deri në shpërthimin e DD në tufë zakonisht është rreth një muaj. Nëse sëmundja trajtohet siç duhet, ajo shërohet shpejt, por shpërthen në më shumë se gjysmën e kafshëve brenda tre deri në katër muaj, në mënyrë të ngjashme me herpesin të njerëzimit. Trupi e ka të vështirë, për fat të keq, të krijojë imunitet të rëndësishëm kundër sëmundjes.

Infeksioni gjithashtu nuk është i dallueshëm përmes analizës së gjakut dhe nuk mund të trajtohet mirë me injeksion antibiotikësh. Një karakteristikë e rëndësishme e kësaj sëmundjeje është fakti se sëmundja edhe nëse është zhdukur në kushte praktike, në kafshë të veçanta nuk mund të shërohet përgjithmonë.

SI TRAJTOHET?

Trajtimi i kafshëve të sëmura fillon me kujdes funksional të këmbës, për të siguruar ngritjen e shputës dhe për të siguruar nxjerrje të infeksionit nga thundra.

Pikat e DD më pas pastrohen dhe mbahen të thata, trajtohen me antibiotikë, xhel të përshtatshëm ose zgjidhet zakonisht një kombinim bazë me përbërës baktrin ose zinkun. (Fig.3)

Ky trajtim lokal duhet të përsëritet në dy ditët në vijim. Brenda këtyre ditëve, DD përthahet, është pa dhimbje dhe shërohet, por përsëritet zakonisht pas disa muajsh sërisht. Kohët e fundit është raportuar edhe një trajtim i suksesshëm me adeziv të veçantë.

Fig. 3: Mjekim i thundrës

Procedura që duhen ndjekur:

- Kujdesi i thundrës në intervale prej katër muajsh.
- Kalimi i thundrave në vaskë në mënyrë që të pastrohet pjesa ndërmjet thundrave, dy herë në javë (në dimër gjithashtu mundësohet dalja në dëborë).
- Pastrimi i përditshëm i thundrës; për të përmirësuar komoditetin e lopës, pastrim ditor i shtratit dhe cilësia e ajrit.
- Trajtimi i të gjitha rasteve të DD akute.

SI MUND TË PARANDALOHET DD?

Kushtet higjienike stallore janë mjaft të rëndësishme, sepse nga mungesa e okshigjenit krijohet mjedisi i përshtatshëm për zhvillimin e spirochete anaerobe. Duke mirëmbajtur stallën parandalohet përhapja e baktereve në 10 deri 15%. Rreth 60% të baktereve që mund të gjenden në stallë janë bakteret të ndryshme nga ato të Mortellaors.

Spraji, vaska e dezinfektimit ose shkuma kanë kuptim vetëm nëse masat e mësipërme janë kryer në mënyrë rigorozë. Disa nga substancat e përdorura janë ose kancerogjene (formalinë) ose dëmtojnë mjedisin (bakri). Pa efekte anësore janë alkalinet (pH 12), pluhur gëlqereje e përdorur si një banjë pluhur ose mbeturinat shtesë në dhomëzat e stallave që ulin ngarkesën mikrobike dhe kështu sjellin efekte pozitive në sasinë e DD dhe të Mastitisit.

ÇFARË DËMI EKONOMIK SHKAKTON DD?

Rëndësia ekonomike e DD e përlloritur ndërkombëtarisht është rreth 150 € dëmtim/humbje. Kostot reflektohen te humbja qumështit, të dhëna më të varfëra të pjellorisë, shpenzimet e trajtimit dhe veçanërisht kostot e zëvendësimit për bagëtitë e reja. Komplikime të mëdha bën DD nëse me "problemin normal të thundrës" lëkura e lopës sulmohet nga spirochete. Nëse këto pjesë të trupit nuk trajtohen me kujdes maksimal, atëherë këto defekte nuk janë më të rikuperueshme, sepse zhvillimi i thundrës në këtë rast është shumë i prekur dhe pjesët e shëndetshme të saj janë në minorancë.

Në stallat ku është e pranishme DD, ka edhe shpesh një normë të lartë të inflamacionit të lëkurës në rajonin e gjirit, e cila shtrihet gjatë dhe ka simptoma të ngjashme të tilla si DD. Gjiri është pothuajse saktësisht në të njëjtën gjendje si kurse kohët e fundit ishin këmbët. Midis pjesëve të gjirit, mes kofshëve dhe gjirit apo lëkurës së barkut dhe gjirit gjithashtu mbizotërojnë kushte anaerobe dhe sugjeron se patogjeni DD bën kërëdinë edhe në lëkurën e gjirit.

ÇFARË DUHET MARRË PARASYSH KUR BLEJMË NJË KAFSHË?

Nga praktika dhe përvoja austriake, para se të blihen kafshë për fermën duhen patur parasysh këto pika nga pesonat:

- Të kërkojnë nga shitësi një konfirmim me shkrim se origjina e kafshëve është e lirë nga DD. Nëse shitësi refuzon ta bëjë këtë ju duhet të bleni një kafshë tjetër!
- Kafsha e blerë duhet të futet 4 javë në karantinë, të ketë kujdes thundrën dhe të vlerësohet lëkura në zonën në fjalë disa herë derisa të jetë larë tërësisht.

Në hyrje të stallës duhet të vendoset një govatë me ujë dhe dezinfektues për të pastruar këpucët e të gjithë personave që hyjnë në stallë.

PËRFUNDIMI

DD kushton çdo vit në Austri miliona euro. Këto para mungojnë nga arkat e fermerëve tonë. Nëse kjo sëmundje nuk luftohet në mënyrë efektive, humbja që rezulton prej saj do jetë gjithnjë në rritje në fermat e qumështit.

A është situata e ngjashme në Shqipëri?

Për më shumë informacion:

Austria Praemix shpk

Tel: +355 (0)68 402 6311

e-mail: agri@ap.com.al

4.GRIPI I GJEDHIT – PARANDALIMI ME VAKSINA

Përpunuar nga Jon Zeneli

FAKTORË TË NDRYSHËM

Në luftën kundër gripit duhet të mbështetemi te medikamentet dhe jo vetëm. Masa po aq të rëndësishme janë edhe diagnoztikimi i duhur, identifikimi i hershëm si dhe masat parandaluese. Një nga studimet e Kompanisë Schaumann është fokusuar në vaksinimin e gripit, duke e cilësuar si një masë parandaluese optimale.

Menaxhimi efiçent i gripit, i cili përfshin edhe masat profilaktike dhe metafilaktike në mënyrë të rregullt dhe të planifikuar, mbron tufën kundrejt dëmtimeve të përhershme të mushkërisë, të cilat kanë një ndikim të jashtëzakonshëm në rendimentin e kafshës. Kështu mund të shmangen humbjet e mëdha financiare në fermë. Meqë sëmundja e një kafshe të vetme përhapet shumë shpejt në të gjithë tufën, është shumë e rëndësishme që kafshët e sëmura të trajtohen menjëherë dhe ato që janë ende të shëndetshme, të trajtohen me antibiotikë parandalues (metafilaktike) me efekt afatgjatë.

MENAXHIMI STRATEGJIK I VAKSINAVE PËR TË MBROJTUR TUFËN NGA FILLIMI

Gripi i gjedhit nuk është problem vetëm për një viç, por për të gjithë tufën. Vaksinimi në kohë i kafshëve redukton presionin e infeksionit dhe rrit mbrojtjen e gjithë tufës duke krijuar një gjendje homogjene imuniteti në fermë.

Në këtë mënyrë mund të reduktohen kostot e trajtimit mjekësor, sidomos gjatë periudhave sensitive, si faza e shkëputjes nga të ushqyerit me qumësht nga lopa, zhvendosja brenda fermës, transporti ose gjatë periudhës së ftohtë të vitit. Vaksinimi i hershëm i viçave mbi 8 ditësh, si dhe i lopëve në fazën e fundit të barsmërisë ose i kafshëve të remontit, është veçanërisht i rëndësishëm, pasi viçat fitojnë menjëherë një imunitet pasiv me anë të kulloshtres së lopës së vaksinuar, përpara se të krijojnë vetë një imunitet aktiv. Maksimumi 2 javë pas përfundimit të imunizimit bazë arrihet një imunitet humoral maksimal kundrejt BRSV (virusi sincitialrespirator) virusit Parainfluenza-3 dhe Mannheimia Haemolytica serotipi A1 dhe A6.

VAKSINIMI I VIÇAVE DHE LOPËVE

Lopët e sapo pjella mund të mbrojnë viçat e tyre nga infeksionet në mënyrë efektive me anë të antitropave të tyre. Kjo vlen edhe për patogjenin kryesor të bronkopneumonisë enzootike - gripi i gjedhit.

Vaksinimi i lopëve në fazën e fundit të barsmërisë, përforcon mbrojtjen ekzistuese imunitare dhe siguron transferimin e antitropave nga lopa te viçi, duke qënë kështu pjesë e mbrojtjes së përgjithshme të gjithë tufës. Por jo të gjitha feramat, e zbatojnë rregullisht këtë masë parandaluese kaq të thjeshtë.

ANTITROPAT E LOPËS MËMË MBROJNË VIÇAT

Rëndësia e imunitetit pasiv të viçave përmes antitropave që gjenden në kulloshtër mund të vihet re tek infeksioni i BRSV: antitropat pasivë të marra përmes qumështit të lopës nuk mund të parandalojnë infektimin dhe përhapjen e virusit BRS, por të paktën mund të ofrojnë një mbrojtje të pjesshme ndaj simptomave klinike.

Kështu, është vënë re se viçat me antitropa nga ana e lopës, preken më rrallë nga virusi BRS dhe e kalojnë më lehtë. Sa më shumë antitropa mëmësore të maten në serumit e viçave, aq më të lehta dhe të rralla janë sëmundjet e sistemit respirativ.

Në një studim për virusin BRS janë krahasuar 3 grupe viçash. Një grup ishte ushqyer me kulloshtër dhe u infektua me BRSV. Dy grupet e tjera nuk ishin ushqyer me kulloshtër, njëri u infektua dhe grupi i fundit u la i pa infektuar për kontroll. Imuniteti pasiv përmes antitropave të kulloshtërës bëri që të këta viça virusi të ishte më i lehtë se sa tek ata pa mbrojtje.

Koncepti i vaksinimit pak para lindjes për të stimuluar imunitetin mëmësor deri tani ka qënë shumë i suksesshëm për të parandaluar diarrenë tek viçat e porsa lindur.

Ndërsa për parandalimin e pneumonisë enzootike të viçave përmes imunitetit mëmësor nuk ka mjaftueshëm studime shkencore. Studimet për infektimin me BRSV të viçave dhe studime të tjera aktuale, tregojnë rëndësinë e vaksinimit të lopëve në fazën e fundit të barsmërisë dhe të remontëve ndaj patogjenëve të bronkopneumonisë enzootike.

VAKSINIMI SEZONAL

Bronkopneumonia enzootike mund të ndodhë në çdo periudhë të vitit, por më shpesh gjatë periudhës më të ftohtë. Kështu, çdo vjeshtë shumë kafshë bien pre e kësaj sëmundjeje. Por kjo nuk ka pse të jetë kështu, pasi ekzistojnë masa të qëllimshme profilakse (parandaluese), në rradhë të parë vaksinimi sa më i shpejtë i të gjitha kafshëve që mund të vaksinohen në tufë.

Vaksinat mbrojtëse parandaluese rrisin imunitetin e kafshëve të vaksinuara, i ndihmojnë ato të luftojnë patogjenët me sukses, ulin shpeshtësinë dhe vështirësinë e sëmundjeve të rrugëve të frymëmarrjes si dhe humbjet financiare.

Gjithsesi, fatkeqësisht ekziston një “virus neglizhence” i cili prek çdo vit fermerët duke i dhënë mundësi gripit të përhapet në të gjithë tufën. Dhe në qoftë se BP enzootike arrin të prekë gjithë tufën, fermerët përballen me probleme si humbje të mëdha të mbarështimit, dëme të përhershme të mushkërive, rritje e ngadalësuar, rritja e moshës së barsmërisë dhe rënie e rendimentit të prodhimit të qumështit.

Pra, merrini masat parandaluese në kohë! Informacione të tjera në lidhje me këtë, mund t’jua japë veterineri.

Për më shumë informacion:

**Qendra e Formimit
Profesional të Blegtorëve**

Austria Praemix shpk

Tel: +355 (0)68 402 6311

e-mail: agri@ap.com.al

Franz Riegler

Ekspert i të ushqyerit dhe bashkë-themelues
i Austria Praemix Albania.

5.RËNDËSIA E FURNIZIMIT ME UJË TE GJEDHI "ASKUJT NUK I SHKON MENDJA TE MUNGESA E UJIT"

Intervistë me Z.Franz Riegler, Këshillues i Schaumann në Austri dhe
Aksioner i AUSTRIA Praemix shpk.

Përpunuar nga Rexhep Peposhi

NJË KONTROLL RUTINË NË LABORATOR PËR FUNKSIONIMIN E METABOLIZMIT, SHPESH HERË TREGON EDHE MUNGESËN E UJIT. NE PYETËM Z. FRANZ RIEGLER PËR SHKAQET E KËSAJ.

1- Ju përballeni çdo ditë me probleme të ndryshme të metabolizmit të lopëve të qumështit. Cilët janë faktorët kryesorë që ndikojnë te këto probleme?

Riegler: Të ushqyerit e kafshëve në ferma është shumë sfidues. Fermerët duhet të përkushtohen së tepërmi ndaj planeve të të ushqyerit, racioneve ushqimore dhe cilësisë së ushqimeve. Sidoqoftë, shpesh vihet re se fokusi kryesor nuk shkon te sasia e duhur e ujit që nevojitet në ditë. Kjo sasi luan një rol jetësor në prodhimin e qumështit, balancën e temperaturës së trupit, si edhe në funksione të tjera metabolike të lopëve të qumështit.

Te lopët, që nuk kanë konsumuar ujë mjaftueshëm, do të shihet një ekskretim më i pakët i urinës dhe një rritje në përqëndrimin e uresë.

2- Kjo që sapo përmendët dëshkohet në rezultatet e analizave laboratorike?

Riegler: Rezultatet e analizave laboratorike japin vlera të një përqëndrimi të lartë të uresë. Kur bëhet fjalë për kontrollin e një lope të vetme, atëherë me shumë mundësi shkaku është një sëmundje akute e kafshës - më pas shihet se si kjo ndikon në një shkallë më të përgjithshme në fermë.

Ajo që na bën më shumë përshtypje është shpeshtësia e përballjes me këto situata.

3- Përse kjo gjë ju bën veçanërisht kaq shumë përshtypje?

Riegler: Në kuadër të inspektimit veterinar të menaxhimit profesional të tufave të lopëve, në ditët e sotme ka shumë përpjekje intensive, për të arritur performanca të larta të metabolizmit.

Duke synuar këto performanca, kemi më shumë mundësi për të marrë masa. Gjatë kontrollit për efektshmërinë e funksioneve metabolike merren mostra urine dhe gjaku nga 5-10 lopë normale, të shëndetshme, për çdo stad prodhimi. Shokues është fakti, që rezultatet tregojnë pothuajse gjithmonë një rritje të përqëndrimin të uresë, edhe pse ky nuk është qëllimi fillestar i analizës së kërkuar nga fermeri apo veterineri.

4- Cili mendoni se është shkaku që fshihet pas kësaj?

Riegler: Nëse kafshët nuk kanë marrë sasinë e duhur të ujit, ato konsumojnë më pak ushqim dhe aktiviteti i tyre bie dukshëm. Për çdo kg lëndë të thatë, lopa ka nevojë për rreth 4 - 5 litër ujë. Pra, uji është më i rëndësishëm se sa mendohet zakonisht.

5- A shfaqet njësoj mungesa e ujit në të gjitha stadet e prodhimit?

Riegler: Sipas të dhënave tona, çdo fazë e prodhimit është e prekur, por besojmë se mungesa e ujit është e theksuar veçanërisht në periudhën e tharjes.

6- Si e shpjegoni ju këtë?

Riegler: Për këtë duhet të bëhet një inspektim i fermës. Shpesh herë veterinerët konfirmojnë dyshimet e tyre për një furnizim të pamjaftueshëm me ujë në fermë. Shkaqe të tjera mund të jenë:

- ♦ Numri i pirsëve të ujit jo i mjaftueshëm krahasuar me numrin e krerëve të tufës në një fermë.
- ♦ Vendndodhja e gabuar në stallë e pirsëve të ujit.
- ♦ Pirsë që nuk funksionojnë siç duhet
- ♦ Lloj i gabuar i pirsës
- ♦ Prurje insuficiente e ujit
- ♦ Pirsë të papastruara.
- ♦ Ujë me baktere.

Lopët në periudhën e tharjes duket se janë më të prekurat nga kjo. Ndoshta kjo ka të bëjë me faktin se shpesh herë ato vendosen përkohësisht në zona të stallës të papërshtatshme për të pirë ujë duke bërë veçimin nga pjesa tjetër e tufës që mund të jenë në laktacion.

Si përfundim, fermeri dhe veterineri duhet t'i kërkojnë së bashku shkaqet. Ne si këshillues specialistë mund t'ju japim vetëm një shtysë. Vetëm kështu mund të shmangen plotësisht problemet me furnizimin e ujit në stallë.

Për më shumë informacion:

Austria Praemix shpk

Tel: +355 (0)68 402 6311

e-mail: agri@ap.com.al

6.MBARËSHTIMI I VIÇAVE

Përgatitur nga Franz Riegler, këshillues i Schaumann dhe aksioneri i Austria Praemix shpk. Përpunuar nga Rexhep Peposhi

Rentabiliteti i fermave përcaktohet nga rendimenti i qumështit dhe nga mbarështimi i viçave, sidomos kur kemi të bëjmë me tufa me potencial të lartë gjenetik, rezultatet e fermave janë akoma më të mëdha. Prandaj, mbarështimit të viçave duhet t'i jepet një vëmendje e veçantë. Pas konstatimeve të ekspertëve të ekonomisë, humbja nga mbarështimi i viçave rezulton akoma më shumë se 10%, si pasojë përbën një humbje të konsiderueshme për çdo fermë. Si arsye kryesore mund të përmendim problemet me sistemin e tretjes, respektivisht nga diarreja. Sipas studimit të Prof. Heckert nga Universiteti i Berlinit, ka shumë faktorë që lidhen me diarrenë.

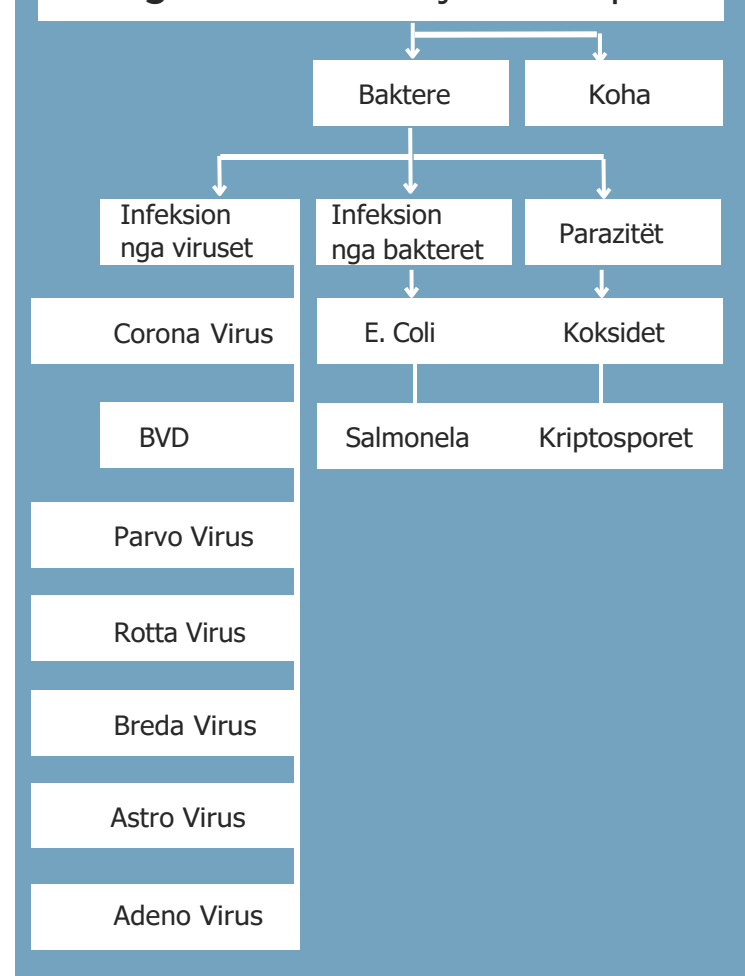
Figura 1 tregon shumë mirë që shkaktarët e diarresë janë viruse të ndryshme. Në qoftë se nuk ndërmerren masa rigoroze profilaktike ndaj viruseve, ato krijojnë ambient të përshtatshëm për bakterie të ndryshme të cilat përkeqësojnë më tej shëndetin e viçave. Në vazhdim përshkruhen disa masa të cilat do të fortësojnë gjëndjen shëndetësore të viçave.

Të parandalosh sëmundjen (me kosto më të ulët) është më mirë se të trajtosh sëmundjen prezente te viçat.

Shëndeti i mirë i viçit fillon që tek ushqyerja e lopës që në fillimet e barsmërisë. Të ushqyerit e lopëve me racione ushqimore me mungesë vitaminash, shkakton te viçat me vitalitet dobët dhe sistem imunitar të dobët. Në kushte të tilla ndikohet negativisht cilësia e kulloshtrës.

Nga ana tjetër, një ushqyerje intensive sjell dhjamosje të lopëve në tharje dhe si rrjedhojë kemi probleme gjatë pjelljes, dobësim të sistemit imunitar të viçave, shpesh herë e shoqëruar me ngordhje të viçave. Për këtë fazë rekomandohet që lopët barsë të trajtohen me një recetë të përpiluar në bazë të rendimentit dhe të konsumojnë sasinë e caktuar të vitaminave (Beta-Carotin, vitamina E etj). Në këtë fazë aplikimi i përzjerjes me lëndë minerale speciale si RINDAVIT 2000 VK dhe implementimi i Beta-Carotinës me CAROVIT janë optimale. Përdorimi i tyre përforcon sistemin imunitar të fetusit, ndikon në shëndetin e gjirit si dhe përmirëson cilësinë e kulloshtrës.

Fig.1 Diarrea te viçat- Shkaqet

Fillimi i kulloshtrës që në momentet e para të pas lindjes. Dhënia e kulloshtrës menjëherë pas lindjes ka prioritet maksimal pasi përbërja e saj ndryshon brenda disa orëve (Fig. 2). Në këto momente bie aftësia përthithëse e sistemit të tretjes kundrejt imunoglobulinave që përmban kulloshtra. Janë pikërisht këto imunoglobulina (IgA, IgM), të cilat janë përgjegjëse për nivelin e antitropave në serumin e gjakut.

Ky proces është jetik, sepse organizmi i porsalindur nuk merr dot antitruapat e nevojshme dhe shfaqen problematika me imunitetin. Rekomandohet dhënia e menjëhershme e kulloshtrës, sepse ndikon në nivelin e antitruapave në serumin e gjakut dhe kështu direkt në shëndetin e viçave.

Dihet që cilësia e kulloshtrës tek lopët e reja është më e ulët sesa ajo e lopëve të vjetra, prandaj rekomandohet që të ngrihet kulloshtra e tepërt e lopëve të vjetra dhe të shkrihet në momentin që nevojitet, me qëllim që viçat të konsumojnë një kulloshtrë sa më cilësore. Rekomandohet që të ngrihet vetëm kulloshtra e mjeljes së parë dhe më pas të shkrihet me banjë mari, në mënyrë që mos të dëmtohen antitruapat. Kulloshtra e ngrirë mund të ruhet deri në një vit.

Fig. 2: Ndryshimet në përbërjen e kulloshtrës pas pjelljes

Orë pas pjelljes		0	12	24	48	120
Substancë e thatë	%	37	14,5	12,8	11,9	12,7
Proteinë	%	17,6	6,0	4,5	3,9	3,9
Albuminë dhe Globulinë	%	11,3	3,0	1,5	1,0	0,9
Yndyrna	%	5,1	3,8	3,4	2,8	3,8
Sheqer	%	2,1	3,5	4,2	4,4	4,4
Vitaminë A	I.E/kg	11596	7760	4299	2138	692
Vitaminë B2	mg/kg	6,9	3,4	2,4	2,2	1,8

Përmirësimi i cilësisë së kulloshtrës nëpërmjet KALBI-FERM

KALBI-FERM përmban probiotikun Provita LE si dhe vitaminat A, E, C dhe Beta – Carotin të cilat përmirësojnë sistemin imunitar të viçat e porsalindur.

Përmirësimi i vlerave të qumështit të plotë me KALBI PHOSPHORAL SL

Zëvendësimi i qumështit me KALBI PHOSPHORAL SL, garanton një tretje stabile dhe rritje të shpejtë të viçit. KALBI PHOSPHORAL SL përveç se përmban disa vitamina speciale, ka edhe probiotikun "Provita LE" të konceptuar nga SCHAUMANN. Testet në institut dhe në praktikë tregojnë ndikim pozitiv në shumimin e mikrobeve në stomak, të cilat kanë funksion stabilizues të sistemit të tretës. Nga rezultatet e kërkimit vërehet një ndikim pozitiv në zhvillimin e rendimentit. Kjo mund të shihet nga rritja e konsumit të ushqimit për viça dhe ushqimit voluminoz, të cilat sjellin rritjen e konsumit ditor dhe si pasojë rritjen më të shpejtë të viçit.

Për problemet me sistemin e tretjes rekomandohet të përdoret KALBI START SUPER dhe KALBI-LYT

Në rastet e shfaqjes së problemeve me tretjen, në formën e diarresë, rekomandohet veprim i menjëhershëm. Ndërprerja ose reduktimi i dhënies së qumështit të plotë dhe aplikimi i KALBI-LYT i cili përmban elektrolite që ndikojnë në stabilizimin e sistemit tretës në pak ditë. Në rastin kur çrregullimi interstinal zgjat për një kohë të gjatë është e nevojshme të njoftohet veterineri.

Me produktin e ri të SCHAUMANN, KALBI START SUPER, mbarështimi i viçave bëhet edhe më i sigurt. Përveç vitaminave dhe probiotikut Provita LE, produkti përmban mikroelementë, të cilat mbrojnë mikrobakteriet e rëndësishme në sistemin e tretjes. Ky produkt mund të përdoret në situata stresi (ndërrim stalle, transportim) dhe parandalon problemet në sistemin e tretjes si dhe përshpejton fazën e rigjenerimit të zorrës pas diarresë.

Përmbledhje

Pas të ushqyerit të lopëve barsë duhet ti kushtohet shumë rëndësi konsumit të mjaftueshëm të kulloshtrës dhe kështu vitaminave të nevojshme për viçat. Me produktin KALBI START SUPER, kompania SCHAUMANN kompletton konceptin e saj për mbarështimin e viçave. (Dr. Johann Hammerer).

Fig. 3: Ndikimi nga konsumi i kulloshtrës në mbarështimin e viçave deri në ditën e 90-të

Konsumi i kulloshtrës (l/ditë)	Antitruapat në serum (g/l)	Rritja deri në ditën e 90 (g/ditë)
më pak se 1,5	6,2	618
1,5-1,9	7,8	585
2,0-2,4	9,7	687
2,5-2,9	9,8	698
3,0-3,4	11,9	694
mbi 3,4	12,8	679

DLZ, 10/96 (Dr. Losand, Dr. Sanfleber, Dummerdorf)

Të ndihesh mirë në Iglu

Ajrosje e mirë, higjenë dhe shtrojë e freskët në stallë nëpërmjet sistemit Iglu forcojnë sistemin imunitar të viçave të rinj nga sëmundjet e ndryshme.

Drita e mjaftueshme ka një ndikim shumë pozitiv tek shëndeti i viçit. Rrezet e diellit të cilat përmbajnë nivel të lartë të rrezeve ultraviolette kanë efekt në shkatërrimin e bakterieve dhe vitaminës D. Prandaj vendi më i mirë në stallë i takon bokseve të viçave, nuk rekomandohet në afërsi të impiantit të mjeljes sepse nga prania e avujve rrit rrezikun ndaj infeksioneve.

Gjithmonë e më shumë komplekset blegtorale aplikojnë mbarështimin e viçave në qiell të hapur me sistemet Iglu. Këto të fundit duhet të pozicionohen në atë mënyrë që çdo viç të shtrihet, të rrijë shtrirë, të ngrihet përsëri dhe të mund të pastrohet. Vendi ku shtrihet viçi duhet të jetë i izoluar në mënyrë që ngrohtësia të ruhet aty si dhe viçi mos të rrëshkasë. Gjithashtu uji duhet të jetë lehtësisht i aksesueshëm nga viçat, jo vetëm kur viçat të jenë sëmurë ose në periudha të nxehta. Temperatura e ajrit në stallën e viçave duhet të jetë 5°C deri 20°C, jashtë Iglus nuk është problem në qoftë se temperatura është më e ulët.

Duhet të kemi kujdes nga erërat e forta. Në sistemet Iglu mund të mbahen viçat në qiell të hapur që nga momenti kur lëkura e tyre është tharë.

Kur ka probleme me sëmundjet në stallë rekomandohet mbajtja e viçave jashtë saj. Bokset për viça mund të ndërtohen edhe nga vetë fermeri. Sistemet Iglu mund të blihen te shitësit dhe janë bokse të vogla me material plastik, pamja optike është e ndryshme nga secili prodhues. Të dy sistemet duhet të pastrohen lehtë, të kenë ajrosje të mjaftueshme dhe duhet të kenë hapësirë të mjaftueshme për mbarështimin e viçave. Në komplekset e mëdha blegtorale, viçat mund të mbahen në grupe me sistemin Iglu ose në bokse për viça.

Rrezet e diellit, optimale për mbarështimin e viçave

Sidomos në dimër rrezet ediellit duhet të shfrytëzohen në mënyrën më të mirë të mundshme. Në verë nuk duhet të kemi bllokim të nxehtësisë, prandaj në raste të tilla është i nevojshëm pozicionimi i sistemeve Iglu në hije. Për t'i bërë ballë erës dhe temperaturave të ulta si dhe për të ruajtur temperaturën optimale trupore të viçave është e nevojshme që Iglu të pozicionohen në një vend që të jenë të mbrojtur nga era. Tre anët e çadrës të mbyllura dhe hyrja e pozicionuar nga drejtimi i kundërt me erën krijojnë kushtet optimale për mbarështimin e viçave. Bokset dhe sistemet Iglu që vendosen jashtë duhet të pozicionohen, në mënyrë që mos të pengohet pastrimi i herëpashershëm i tyre.

Kur vjen periudha tjetër për mbarështimin e viçave, sistemet Iglu duhet të pastrohen me pompë me presion dhe më pas të dezinfektohen. Ajrosja optimale është e domosdoshme, sistemet Iglu duhet të ketë hapësira të caktuara në mënyrë që ajri të qarkullojë lirshëm në to. Kashta në tokë ka funksion izolues, dhe shërben për të mbajtur ngrohtë vijin brenda sistemit Iglu. Nëpërmjet sistemit të rregullimit të temperaturës, viçi mund të mbajë vet temperaturën e trupit konstante. Kontrolli i viçave në Iglu është shumë i domosdoshëm, në mënyrë që viçat e pafuqishëm dhe të sëmurë të trajtohen sa më shpejtë dhe në qoftë se është e nevojshme viçi i sëmurë të transportohet në një vend më të ngrohtë (me llambë ngrohëse).

Për më shumë informacion:

**Qendra e Formimit
Profesional të Blegtorëve**

Austria Praemix shpk

Tel: +355 (0)68 402 6311

e-mail: agri@ap.com.al

7.VIÇAT E SHËNDETSHËM KËRKOJNË MENAXHIM TË MIRË

Përgatitur nga Franz Riegler, këshillues i Schaumann dhe aksioneri i Austria Praemix shpk. Përpunuar nga Rexhep Peposhi

Fabrikat e përpunimit të qumështit në Austri po bëhen gjithmonë e më të mëdha por fuqia puntore në këto fabrika jo. Për të menaxhuar tufë me lopë qumështi, nevojitet shumë kohë, vëmendje dhe njohuri. Si pasojë, për mëshqerrat dhe viçat ngelet shumë pak kohë. Veçanërisht për viçat duhet të tregohet kujdesje e veçantë. Por si duhet të menaxhohet situata pikërisht në Shqipëri?

Fakt është që një në dhjetë viça në Austri ngordhin. Shkaqet kryesore janë: diarreja e viçave, viruset rota, korona, kriptosporidit ose koksidet si dhe sëmundjet e aparatit respirator (grip, pneumoni). Sëmundjet e viçave janë faktorë sëmundjesh për gjedhin e rritur. Kjo do të thotë që ka shumë faktorë përgjegjës që shkaktojnë diarre ose gripin e gjedhit. Mikrobet patogjene gjenden në çdo stallë. Përhapja e një sëmundjeje varet nga përqëndrimi i mikrobeve dhe nga rezistenca e viçave.

Ulja e përqëndrimit të mikrobeve patogjene

Për të mbajtur përqëndrimin e mikrobeve patogjene sa më të ulët, viçat duhet të mbahen në ajër të pastër. Ngarkesa bakteriale në stalla është shumë e madhe për shkak të numrit të madh të kafshëve në hapësirë të vogël.

Bokset e lindjes dhe bokset e viçave duhet të pastrohen rregullisht dhe të dezinfektohen nga mikrobet (koksidet, kriptosporidit, viruset rota dhe korona). Bokset e pastruara (të dezinfektuara) duan kohë të mjaftueshme të thahen siç duhet dhe të qëndrojnë për një kohë të gjatë bosh. Bokset e viçave vendosen në diell sepse rrezet UV ngordhin mikrobet patogjene. Edhe në dimër, kur pastrimi me ujë me presion është i vështirë, bokset mund të pastrohen pjesërisht dhe të vendosen për disa ditë në ajër të pastër në mënyrë që të zvogëlohet ngarkesa bakteriale.

Problematike janë bokset e drurit. Këto janë më të vështira për t'u pastruar dhe dezinfektuar për shkak të sipërfaqes së tyre të ashpër. Veçanërisht vështirësi hasen kur bëhet luftimi i kriptosporideve ose kokcideve. Bokset ose iglot me sipërfaqe të lëmuar (plastike, me pllaka tallashi të presuara) në këtë rast kanë përparësi. Në sipërfaqet e lëmuara dezinfektimi i mikrobeve bëhet më me lehtësi.

Forcimi i sistemit imunitar të viçave

Rezistenca e viçit është vendimtare nëse shpërthen ose jo një sëmundje. Kjo fillon që para lindjes. Lopa duhet të jetë në gjendje fizike të mirë dhe të jetë e furnizuar me lëndë minerale (vitamin E dhe selen). Edhe lindja duhet të bëhet pa nevojën e ndihmës së tërheqjes. Për të arritur higjienën e dëshiruar nuk mjafton vetëm pastrimi i bokseve, por edhe koha e nevojshme e qëndrimit bosh. Kushti më i mirë për viçin është furnizimi i mjaftueshëm me kullashtër. Menjëherë pas lindjes, viçi duhet të konsumojë 2 litër kullashtër dhe 1-2 litër nga mjelja e kullashtërës së parë në vaktin e dytë, afërsisht 3-6 orë më vonë. Gjithashtu është e rëndësishme që viçi menjëherë pas lindjes të vendoset në një mjedis të pastër, mundësisht në një iglo ose në një boks të lëvizshëm me mure të lëmuara. Iglo duhet të vendoset në një vend të mbrojtur nga era dhe shiu dhe të jetë i shtruar me një shtresë kashte të trashë dhe të thatë.

Në dimër, në orët e para pas lindjes, në bokse të vendosen tavane ose llamba infra të kuqe në mënyrë që viçi të jetë ngrohtë derisa është ende i njomë.

Bokset e veçanta nuk duhet të vendosen në stallë pasi përqëndrimi i mikrobeve është shumë i lartë për shkak të mbetjeve nga lindja. Viçat nuk duhet të ekspozohen ndaj rrymave të ajrit. Për këtë vijnë në ndihmë dërrasat që vendosen në pjesën e pasme të boksit, të cilat parandalojnë futjen e ajrit të ftohtë në bokse. Gjithashtu një batanije do t'i mbante ngrohtë në ditët e para të lindjes.

Kujdes me sasinë ditore të qumështit në ditët e para

Për shkak të kequshqyerjes, si ofrimi i një sasive të madhe qumështi në vakt, shpesh herë shkaktohet diarre. Me përrjashtim të kulloshtës e cila i ofrohet viçit në ditën e parë pa limit, një viç nuk duhet të konsumojë më shumë se 1,5 litra qumësht në vakt. Prandaj janë të nevojshme tre vakte në ditë. Në fund të javës së parë sasia e qumështit rritet deri në 2,5 litër për vakt dhe kështu vazhdon të rritet. Pas javës së dytë viçit duhet t'i ofrohet koncentrat, kashtë dhe ujë.

Në fermat me probleme të përsëritura duhet të gjendet shkaku me ndihmën e veterinerit dhe një këshilltari të Drejtorisë së Bujqësisë, gjithashtu duhet të konceptohet një program mirëmbajtjeje. Një skemë e mirëfilltë rritjeje dhe asistence në rritjen e viçave është marrë nga shoqata e mbarshkuesve të viçave të Austrisë së Sipërme, gjithashtu e gjeni edhe te Austria Praemix.

Tab.1: Plani i pirjes në javën e parë të jetës.

Mosha në ditë	Sasia në l/vakt	Vaktet
1	0,75 deri 1	3
2 deri 3	1 deri 1,5	3
4 deri 7	2 deri 2,5	2

Tab 2: Plani ushqimor për javën e 2-të deri në javën e 8-të të jetës.

Javët e para të jetës	Qumësht lope ose pluhur L/ditë	Ushqim koncentrat kg/ditë	Jonxhë cilësore	Ujë
2	6			
3	7			
4	8			
5	8			
6	7			
7	6			
8	4			

Sasia sipas dëshirës!

Për më shumë informacion:

Qendra e Formimit
Profesional të Blegtorëve

Austria Praemix shpk

Tel: +355 (0)68 402 6311

e-mail: agri@ap.com.al

8.OBJEKTIVAT NË RRRITJEN E VIÇAVE

Përgatitur nga Franz Riegler, këshillues i Schaumann dhe aksioner i Austria Praemix shpk. Përpunuar nga Rexhep Peposhi

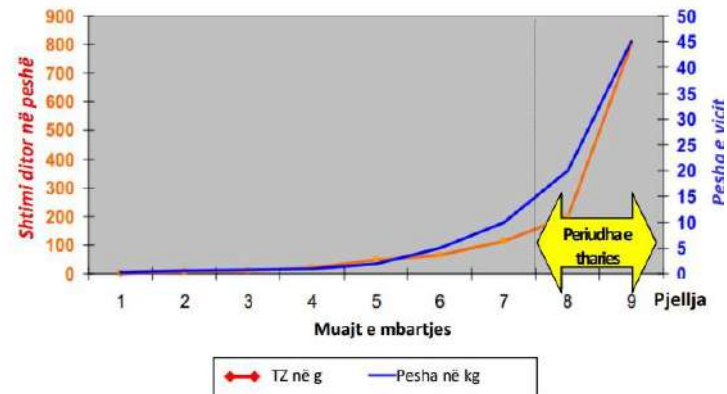

- Menaxhim optimal i kulloshtres
- Rritje e shpejtë për ripërtypësit.
- Optimizim i kostove të rritjes.
- Shmangie e humbjeve të viçave.

Rritja e viçave fillon me përgatitjen e planit të ndërzimit

- Gjenetikat prindërore ndikojnë në pjellje dhe në zhvillimin e viçit.
- Të bëhet përzgjedhja korrekte e demit.
- Lopa të përgatitet mirë për pjellje.
- Të ofrohet ushqimi për performancë të lartë dhe ushqim për shkëputje.
- Të bëhet përgatitja për procesin e pjelljes.
- Pjellja të bëhet në një mjedis të pastër dhe të ofrohet ndihmë gjatë këtij procesi.

Zhvillimi i viçit në barkun e lopës

Dallimi i shenjave të fillimit të pjelljes dhe interpretimi i saktë i tyre

- Të shënohet në kalendarin e fermës çdo moment i rëndësishëm i vijueshmërisë së kafshës.
- Lopët duhet të kalojnë periudhën e tharjes në kohën e duhur.
- Të dhënat në kompjuterin e stallës të jenë të aktualizuara (nëse ka një të tillë në dispozicion).
- Informacione të sakta të paraqitura në tabelat e vendosura në stallë.

Pjellja duhet të kryhet në kushte higjienike

- Përgatitja e martenitetit për pjellje dhe pajisja me kashtë si shtrojë.
- Ofrimi i suportit gjatë pjelljes, kur nevojitet. Përdorimi i litarëve tërheqës të sterilizuar, ose një vinç mekanik tërheqës për ndihmë në raste pjelljeje të vështira.
- Kordoni i kërtizës të pastrohet me alkool ose jod.
- Të përgatiten kova me ujë të ftohtë dhe ujë të ngrohtë.
- Ndhima e tërheqjes bëhet vetëm 1 deri në 2 orë pas plasjes së qeses amniotike.
- Para së të përdoret ndihma me tërheqje, të kontrollohet pozicioni i viçit me duar të pastra ose më mirë akoma me doreza veterinare.
- Të pozicionohet me kokë dhe këmbë në dalje, të tërhiqet vetëm në intervalet e kontraktimeve.

Masat që duhen marrë pas pjelljes:

- Të bëhet fshirja dhe tharja e viçit.
- Lëpirja e lopës stimulon qarkullimin e gjakut të viçit, një ndihmesë e rëndësishme për vitalitetin e viçit.

- ◆ Dezinfektimi i kërthizës me spray blu, jod dhe alkool.
- ◆ Freskimi i kokës së viçit me ujë.
- ◆ Të pastrohen dhe të thahen sekrecionet e gojës dhe të hundës.
- ◆ Kulloshtira vlen si ushqim ashtu edhe si mbrojtje. Viçi duhet të konsumojë kulloshtër menjëherë brenda 3 orëve pas lindjes për të forcuar sistemin imunitar dhe sidomos për t' u mbrojtur nga mikrobet patogjene.
- ◆ Mbetjet e plaçentës duhet të largohen plotësisht pas 4-18 orësh.

Një plan i mundshëm i rritjes së viçave, kur viçat do të mbahen për remont:

Nga dita 1–3	Të ofrohet kulloshtër të paktën 3 herë në ditë.
Deri në ditën e 7	Të rritet sasia konsumit të qumështit në rreth 6 l/ditë ose viçi të pijë nga lopa.
Vëzhgime të sakta	
Java e 2-të	6-8 l qumësht /ditë Të fillohet me koncentrat të freskët për viça – çdo ditë.
Java e 3-të	6-8 l qumësht /ditë Koncentrat për viça të freskët / sanë cilësore – çdo ditë.
Java e 4-të	6-8 l qumësht /ditë Koncentrat dhe sanë gjithmonë të freskët.
Java e 5-të	6-8 l qumësht /ditë Koncentrat dhe sanë, mundësisht silazh cilësor të freskët.
Java e 6-të	6-8 l qumësht /ditë Koncentrat, sanë dhe silazh cilësor gjithmonë të freskët.

Për më shumë informacion:

Qendra e Formimit
Profesional të Blegtorëve

Austria Praemix shpk

Tel: +355 (0)68 402 6311

e-mail: agri@ap.com.al

9.MASTITI -NJË SËMUNDJE MULTIFAKTORIALE

Përpunuar nga Kristian Maka

Hulumtimi i shkaktarit të mastitit nuk duhet të kufizohet vetëm në procesin e mjeljes...

Një kusht i detyrueshëm për trajtimin afatgjatë dhe të suksesshëm të mastitit është analiza gjithpërfshirëse dhe e detajuar për të eliminuar të gjitha mangësitë e mundshme.

Numri i lartë i qelizave somatike dhe inflamacioni i vazhdueshëm i gjirit janë për fat të keq një pjesë e përditshmërisë së shumë fermave. Mastiti nuk është një "sëmundje profesionale" e pashmangshme të lopët, por mund të vendoset nën kontroll dhe në tufat me probleme të mëdha të numrit të qelizave somatike. Si fillim, e rëndësishme është të gjenden shkaqet dhe shkaktarët.

Mjelja nuk është gjithçka...

Ambjenti ku rrinë lopët duhet analizuar periodikisht. Meqënëse shkaqet e infeksioneve të gjirit janë jashtëzakonisht të ndryshme, mastiti është cilësuar si një „sëmundje multifaktoriale“.

Zakonisht numri i lartë i qelizave somatike është lidhur gjithmonë me sistemin e mjeljes. Nuk është çudi: pothuajse asgjë nuk ka një efekt kaq të drejtpërdrejtë në strukturën e indit të gjirit se sa mjelja disa herë në ditë. Megjithatë përfundimi se shkaktari kryesor është procesi i mjeljes nuk është i mjaftueshëm. Të ushqyerit, uji dhe kërkesat e mirëmbajtjes së stallës duhen të kontrollohen tërësisht, sepse problematikat më të vogla që mund të hasen ndikojnë në shëndetin e gjirit po aq shumë sa edhe gabimet në teknikat e mjeljes.

Në rritjen e papritur të numrit të qelizave somatike ndikojnë silazhi pak i prishur, acidoza e lehtë e rumenit si dhe sasia e pamjaftueshme ose cilësia jo e mirë e ujit të pijshëm. E njëjta gjë vlen edhe për higjienën e dobët të stallës, e cila është shkaktare e rritjes së rrezikut nga infeksionet.

Në analizën e përcaktimit të shkakut duhet të përfshihen cilësia e ushqimit, kushtet fizike të lopës, rezultatet e provës së qumështit, ajrosja, drita, dhe pastërtia në stallë. Përveç këtyre, duhet patur parasysh mungesa e profesionalitetit në teknikat dhe proceset e mjeljes. Mes faktorëve të ndryshëm dhe ndërveprimeve komplekse është shumë e vështirë të përcaktohet një shkaktar i vetëm.

Fig. 1: Hiperkeratoza: shenja të dukshme të stresit të tepruar të indeve dhe fillimit të mastitit.

Po cilët janë faktorët kryesorë që ndikojnë në shfaqjen e sëmundjeve të gjirit gjatë procesit të mjeljes?

Gjendja e keqe e thithave: Kritike këtu janë forcimi i pjesës së sipërme të thithave dhe në veçanti dëmet e dukshme tek indet në formën e të ashtuquajturës hiperkeratozë (unaza të bardha dhe shpesh të çara të indit të gjirit në afërsi të majës së thithës). Të dyja janë të lidhura ngushtë me reduktimin e barrierave ndaj infeksioneve, duke favorizuar shfaqjen e mastitit.

Një arsye për këtë janë gominat e dëmtuara të makinerisë së mjeljes, të cilat nuk mbyllën plotësisht midis proceseve të mjeljes dhe mikrobet mund të depërtojnë lehtësisht në kanalet e qumështit.

Në rastin e hiperkeratozës, mikrobet dhe papastërtitë e mbledhura e bëjnë pastrimine thithës pothuajse të pamundur duke shkaktuar edhe tkurrjen e kanaleve të thithave. Prandaj edhe rasti më i lehtë i hiperkeratozës rrit mundësinë e shfaqjes së mastitit me 20-40%. Si pasojë për hiperkeratozën nuk ekziston një prag tolerance i qartë. Po kështu edhe thënia që hiperkeratozat janë "reagime të pashmangshme dhe të natyrshme nga përdorimi i makinerive të mjeljes" është e gabuar.

Zbrazja e paplotë e gjirit: Pothuajse çdo fermer e di se një mjelje e mirë parandalon infeksionet e gjirit dhe përshpejton aftësitë shëruese kundrejt sëmundjeve ekzistuese. Ky vëzhgim është shkencërisht i vërtetuar dhe bazohet në faktin që me pjesën e mbetur të qumështit ngelen lëndë ushqyese dhe në disa raste patogjenë të caktuar. Prandaj, shkencëtarët këshillojnë të kufizohen sasi të mbetura të qumështit në rreth 300 ml / lopë, pasi një mjelje e mirë ndikon pozitivisht mbi persistencën dhe kështu në prodhimin e qumështit.

Transmetimi i patogjenëve: Para dhe gjatë mjeljes, mikrobet patogjene transmetohen në mënyrë të përsëritur midis gjirit të lopës dhe lopëve të tjera të tufës. Përhapja e infeksioneve ekzistuese të gjirit brenda tufës pengon rehabilitimin e tufave të sëmura. Arsyet qëndrojnë vetëm te pajisjet e mjeljes të papastruara, por edhe te mangësitë në rutinën e mjeljes.

KONTROLLI I DETAJUAR I KONDICIONIT TË GJIRIT

Për shkak të korrelacioneve të mësipërme, para së gjithave duhet të inspektohet shumë afër thitha gjatë procesit të mjeljes. Ndër të tjera, kur lopa hyn në dhomën e mjeljes duhet kontrolluar nëse thitha është e papastër apo e lagësht. Ky është një tregues i qartë i mungesës së higjienës së stallës. Pastrimi i thithave para mjeljes është thelbësor. Një lopë e shëndetshme dallohet në bazë të majës së thithave, të cilat duhet të jenë të buta dhe pa hiperkeratozë.

Fig. 2: Shumica e gjinjëve pas mjeljes janë ende të fryrë dhe të fortë, që tregojnë nxjerrje jo të plotë të qumështit

Në këtë kontekst, nuk ka kuptim të specifikohet sa përqind e thithës mund të ketë dëmtim të indeve, sepse thithat e forta dhe hiperkeratozat janë shpesh të dëmshme, por gjithmonë të shmangshme.

Për më tepër, sjellja e kafshëve duhet të përfshihet në analiza. Duhe patur kujdes kur lopët nuk janë të qeta (për këte jo gjithmonë janë përgjegjëse mizat). Sidomos në fermat me kullotje, gjatë verës, ka gjithmonë probleme. Kujdes duhet patur edhe gjatë dimrit, sepse nëse lopët nuk janë të qeta, gjithashtu rezulton se pas mjeljes fundet e thithave janë të shtypura, të çngjyrosura apo kanë formuar unaza, atëherë kemi të bëjmë me një mjelje agresive dhe rrezikim të shëndetit të gjirit.

KONTROLLIMI I SHKALLËS SË MJELJES

Sigurohuni që gjatë kontrollit, gjiri pas mjeljes të jetë i butë. Nëse janë shumë të mëdhenj, jo të butë ose të fryrë, ekziston mundësia e nxjerrjes jo të plotë të qumështit. Një tjetër tregues i përbashkët i zbrazjes jo të plotë janë edhe rrjedhjet e qumështit pas mjeljes. Me teknikat e duhura dhe me rutinën e duhur mund të përftohen rreth 300-500 g qumësht për lopë. Mund të përftohen nga 100 g (për gjinj të njëtrajtshëm dhe kompakt) deri në 2 kg qumësht.

Sipas studimeve, në vitin 2009 lopët me "performancë të lartë" kanë pasur një rritje shumë të vogël të "post-mjeljes" në krahasim me vitet 1990. Në përputhje me rrethanat, në 38% të gjirit ka "sasi të mbetura të qumështit" prej më shumë se 500 g, pavarësisht nga shpeshësia e mjeljes (dy ose tri herë në ditë). Duhet patur parasysh se për shëndetin e gjirit dhe prodhimin të qumështit janë të rëndësishme sasia e mbetur deri në 300 g për lopë si dhe teknikat e mjeljes.

TEKNIKAT E MJELJES

Për të patur një analizë sa më të qartë të shkaqeve të sëmundjes së gjirit, duhet kryer një kontroll i plotë i teknologjisë së mjeljes. Një teknikë e mirë mjeljeje kërkon jo vetëm pajisjet e duhura matëse, por edhe njohuri të gjera të specializuara që shkojnë përtej trajnimit të zakonshëm të teknikëve të pajisjeve mjelëse.

Në fillim bëhet një kontroll i pajisjes së mjeljes sipas përcaktimeve të ISO 6690. Përveç pulsatorëve duhen testuar normat e rrjedhës së ajrit dhe kushtet e vakumit në tubacionet e mjeljes. Nëse një impiant mjeljeje e kalon këtë provë do të thotë se ajo është në gjendje shumë mirë, por nuk do të thotë që ende nuk ka ndonjë problem ose kontribuon në mënyrë të konsiderueshme në shfaqjen e mastitit.

Së pari kufijtë e standardit përfaqësojnë vetëm kërkesat minimale, të cilat janë shpesh herë të pamjaftueshme. Dhe së dyti, shumë parametra të rëndësishëm në një ekzaminim të tillë standard ende nuk janë hetuar. Kështu, në provat për vakumin është vetëm sistemi i përgjithshëm në ciklin e thatë, por nuk e shqyrton vakumin në rrjedhën e qumështit. Megjithatë, sipas ISO testimi është i nevojshëm, pasi ai provon funksionet themelore të sistemit të mjeljes.

NJË KONTROLL I PLOTË I IMPLEMENTIMIT TË SISTEMIT TË MJELJES KONSISTON NË:

- ♦ Kushtet higjienike: Linjat e qumështit dhe vakumit si dhe pajisjet e mjeljes duhet të jenë plotësisht të pastra dhe pa erë para mjeljes. Pajisjet e mjeljes nuk duhet të jenë të kontaminuara nga jashtë.
- ♦ Veshjet: Në vecanti gominat, si dhe tubat e qumështit duhet të kontrollohen për çarje apo deformime.
- ♦ Makineritë stimuluese: Këto duhet të punojnë me një kohë të limituar dhe gjatë stimulimit në sasi shume të vogla. Vetëm atëherë, bashkë me çlirimin e dëshiruar të oksitoksinës, kemi një arritje të "ajrosjes së thithës" (zgjerimi i kanaleve të qumështit dhe fryrjes së thithave).
- ♦ Kupat e mjeljes: Kupa e mjeljes duhet të vendoset poshtë gjirit, në të kundërt thithat do të përthyhen dhe do të provokohet hyrja e ajrit. Kjo rezulton në një dëmtim në rrjedhjen e qumështit dhe rrezik të transmetimit të patogjenëve.

MOS HARRONI RUTINËN E MJELJES

- ♦ Vakumi i thithës: Gjatë fazave të thithjes, vakumi duhet të jetë kryesisht i pavarur nga rrjedhja e qumështit dhe për lopët duhet të jetë rreth 38-40 kPa. Vlerat më të ulëta zvogëlojnë shpejtësinë e mjeljes, rezultati: derdhja e qumështit ndodh në gjinj të mbushur shumë (p.sh. lopët të cilat milën „vetëm“ dy herë në ditë) për shkak të kohëzgjatjes së veprimit të oksitocinës të kufizuar dhe jo të plotë. Një vakum shumë i lartë, dëmton indet thithëse dhe rrit "post-mjeljen", pra sasinë e "qumështit të mbetur" në sternat e gjirit. Në fazën e shkarkimit vakumi thithës duhet të reduktohet në mënyrë selektive nën 20 kPa, sepse thithja e vazhdueshme e bërë nga pajisjet standarde ngarkon indet e thithës si dhe ndikon në ndjeshmëri dhe dëmtimi i indeve.
- ♦ Gominat: Përmasat e tyre duhet të përputhen me madhësinë e thithave të tufës sepse përmasa shumë të ngushta ose shumë të shkurtra pengojnë rrjedhjen e qumështit. Gominat duhen kontrolluar nëse kanë fleksibilitetin e duhur për trashësinë e thithave dhe nëse zgjatja e materialit është e mjaftueshme për hapje të shpejtë dhe masazhimin e nevojshëm të thithës.
- ♦ Heqja e aparatit të mjeljes: Procesi duhet të jetë i zhvilluar sic duhet dhe hermetik. Mjelja e verbër (e pakontrolluar) është një nga shkaqet kryesore të kushteve të këqija të thithave. Inspektimi vizual është më i rëndësishëm se kufijtë e vënë në makineritë e mjeljes. Duke humbur peshë më shpejt p.sh. gjatë një rrjedhjeje qumështi prej 500g në vend të 200-300 g/min. Në të njëjtën kohë rriten dhe sasinë e mbledhura të qumështit. Si qëllim duhet të jetë mjelja e butë në mënyrë që gjithçka të shkojë pa shqetësime.

Për gjëndjen shëndetësore jo normale të gjirit është shkaktare jo vetëm teknologjia e mjeljes, por edhe përdorimi i saj në mënyrën e duhur. Kryesore është një higjienë e mirë si p.sh. larja e duarve përpara procesit të mjeljes, përdorimi i dorezave (nga duart mikrobet arrijnë tek thitha), mjelja e parë (e pasur me mikrobe), depozitat e qumështit dhe një larje dhe dezinfektimi i gjirit me copa të pastra, të lagështa, të vecanta për çdo lopë.

Më pas duhet kontrolluar nëse gjiri është përmirësuar, me përjashtim të rasteve të makinerive stimuluese. Kur lopët të jenë gati për mjelje, pajisjet duhen vendosur në mënyrën e duhur pa patur hyrje të ajrit. Në fund të procesit të mjeljes duhet kontrolluar pjesa e mbetur e qumështit. Në rast të heqjes manuale, hyrja e ajrit duhet të shmanget. Pas heqjes së pajisjes, është e rëndësishme pastrimi dhe dezinfektimi, të paktën pas mjeljes së lopëve me sëmundje akute ose kronike të gjirit. Praktika e spërkatjes duhet të praktikohet pothuajse kudo, duhet të përdoren mjete që e mirëmbajnë gjirin dhe nuk e thajnë shumë. Kritike janë shpesh produktet që përmbajnë jod me një përmbajtje shumë të vogël zbutësish (p.sh. glicerina). Lani ose spërkatni kupat e thithjes me një dezinfektant që vepron menjëherë.

DEFEKTET PERGJITHËSISHT TË RIPARUESHME

Analizimi i mirë dhe i plotë është i dobishëm vetëm nëse mangësitë e identifikuara korrigjohen vazhdimisht dhe plotësisht. Masat individuale nuk kanë sukses, nëse mangësi të tjera të ngjashme vazhdojnë të jenë prezente. P.sh. edhe pse gominat e papërshtatshme ndryshohen dhe rrjedha ndërpritet, hiperkeratozat do të vazhdojnë të jenë prezente, në qoftë se gjinj të gjatë fazës së çlirimit janë ende të ekspozuar ndaj një thithjeje të vazhdueshme.

Eliminimi i të gjitha mangësive dhe problemeve është një parakusht i domosdoshëm për një përmirësim të qëndrueshem të shëndetit të gjirit.

Përveç kësaj, kërkohet një trajtim sistematik të gjinjve të sëmurë si dhe identifikimin e patogjenit që ka shkaktuar sëmundjen në mënyrë që të kontrollohet (ekzaminime bakteriologjike). Pas trajtimit, suksesi i tyre është që të testohet dhe të lidhet me një shtesë ose përsëritje. Nëse trajtimi është i pasuksesshëm, lopët e sipërmendura duhen hequr sa më parë nga tufa, duke përfshirë dhe ato të cilat janë klasifikuar me një sëmundje kronike të gjirit.

PËRFUNDIMI

Meqenëse sëmundjet e gjirit shkaktohen nga një sërë faktorësh të ndryshëm, është i nevojshëm kontrolli pas mjeljes i gjirit të lopës, kontrolli i pajisjeve dhe impianteve të gjirit.

Duhet t'i kushtohet vëmendje higjienës dhe mirëmbajtjes së stallës, të ushqyerit dhe ujit.

Pas mjeljes kryesore është që mos të ketë qumësht të mbetur në gji (maksimumi 300g) dhe indi i gjirit të mos dëmtohet, në mënyrë që gjiri të jetë i butë dhe pa hiperkeratozë.

E rëndësishme është edhe njohuria profesionale që duhet të kenë personat që kryejnë procesin e mjeljes.

Për më shumë informacion:

**Qendra e Formimit
Profesional të Blegtorëve**

Austria Praemix shpk

Tel: +355 (0)68 402 6311

e-mail: agri@ap.com.al

10. PARANDALIMI I SËMUNDJEVE TE VIÇAT FILLON QË ME DHËNIEN E KULLOSHTRËS

Përpunuar nga Kristian Maka

Kujdesi i duhur ndaj viçave, që në lindje, është hapi i parë për një mbarështim të suksesshëm.

Veterineri Mag. Kritzinger nga SCHAUMANN Austri thekson dhënie e qumështit në kohën e duhur për një fillim të duhur jete. Brenda 2 orëve duhet që viçat të konsumojnë rreth 3-4 litra qumësht.

Cilësinë e kulloshtrës nuk e dallon nga ngjyra, por nga qëndrueshmëria dhe jo çdo lopë ka gjithnjë një cilësi të mirë të kulloshtrës. Për këtë duhet gjithmonë paraprakisht të ketë rezervë nga lopët, që kanë patur cilësi të lartë të kulloshtrës. Diarreja, sipas Kritzinger, është ndër problemet e para madhore të viçat. Identifikimi në kohë, dhënia e elektrolitëve si pije midis vakteve me qumësht janë masa të rëndësishme për ndalimin e diarresë të viçat. Ai sugjeron planin e mëposhtëm të ushqyerjes, i rekomandueshëm për viçat me diarre.

Diarreja të viçat me moshë më të madhe (mbi 2 javë) lidhet me faktorë patogjenë specifikë, si koksidia. Këtu është shumë e rëndësishme procesi idezinfektimit. Për të luftuar koksidian ekzistojnë mjete të posaçme dezinfektuese.

Racioni me lëndët e thata për viçat

Këshilltari i SCHAUMANN dhe Austria Praemix shpk, Ing. Franz Riegler tregon mbi eksperiencën e tij në përdorimin e lëndës së thatë për viçat.

MOS PËRZIENI APO HOLLONI QUMËSHITIN!

Zakonisht zhvillimi në kohën e duhur i rumenit është treguesi më i mirë për majmëri dhe mbarështim. Nëpërmjet përdorimit të koncentratit të viçave ose TMR e viçave me 25% përmbajtje bar nxitet pozitivisht zhvillimi i rumenit. Franz Riegler parashtroi avantazhet e Kälber-TMR në fermën e tij, përkatësisht procesin konkret të përzierjes, magazinimit dhe ushqyerjes. Me një përzierje prej 800 kg sanë dhe 40 kg melasë, ai mund të ushqejë viçat e tij për 2 muaj. Ai e ka përdorur që prej gjashtë muajsh këtë përzierje dhe është shumë i kënaqur me zhvillimin dhe rendimentin e viçave.

Plani për viçat me diarre

Në mëngjes 1,5 – 2 litër qumësht

Paradite 1 - 1,5 litër elektrolit

Në drekë 1,5 – 2 litër qumësht

Pasdite 1 - 1,5 litër elektrolit

Në darkë 1,5 - 2 litër qumësht

Në darkë vonë 1 - 1,5 litër elektrolit

Për më shumë informacion:

Austria Praemix shpk

Tel: +355 (0)68 402 6311
e-mail: agri@ap.com.al

11. Tretja në rumen te ripërtpësit

Përgatitur nga Franz Riegler, Konsulent i Schaumann dhe Aksioneri i Austria Praemix shpk Përpunuar nga Kristian Maka

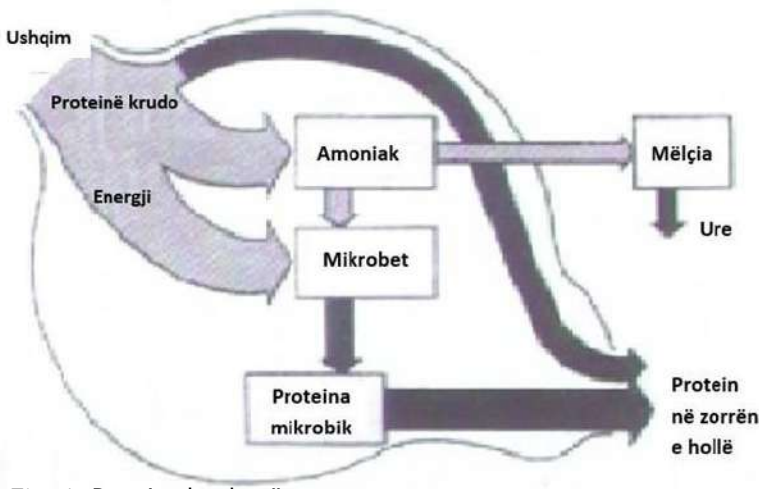

Fig. 1: Proteina krudo në rumen

Duke u bazuar në mënyrën e funksionimit të rumenit dalim në këto konkluzione:

Energjia e mjaftueshme e marrë nga ushqimi është e nevojshme për tretjen e proteinave në rumen.

- Një racion për lopët e qumështi duhet të ketë një balancë ndërmjet përmbajtjes së energjisë dhe proteinave.
- Ushqimi energjik dhe proteinik duhet të jetë i balancuar.
- Tepricat proteinike çojnë në mbingarkesë të mëlçisë dhe probleme të ardhjes në afsh.
- Vlera e pH në rumen nuk duhet të jetë shumë e ulët (idealja 6,5).
- E rëndësishme është prodhimi i mjaftueshëm i pështymës, e cila është e varur nga ripërtpja dhe nga struktura e ushqimit.
- Fibër (XF) në racion ushqimor: 18-22% XF lëndë e thatë në racion ushqimor nga të cilat 2/3 është e mirëstrukturuar (bar i prerë trashë)
- Përbërja e racionit të lopës në laktacion duhet orientuar në prodhimin e sasisë të qumështit.
- Lopët nuk duhet të humbin peshë në fillimin e laktacionit.
- Lopët, në fund të laktacionit dhe në periudhën e tharjes, nuk duhet të dhjamosen.

Sa më i lartë të jetë rendimenti i qumështit i një lope, aq më shumë sasi ushqimore dhe ushqim cilësor duhet të konsumojë.

Lopët në tharje duhet të konsumojnë pak silazh misri dhe aspak koncentrat.

Përmbajtja e vlerave ushqyese të barit në masën e thatë:

900g masë e thatë	125-130g protein krudo (XP)
240- 280g fibër	5,7 MJ Nel (energji)

Njësitë ushqyese për llogaritjen e racionit ushqimor:

Energji: MJ Nel Mega Xhaul - qumështi nga energjia neto e racionit ushqimor

Proteina:

- nXP - proteina e disponueshme në zorrën e hollë
- gRP - proteinë krudo në gram
- RNB - bilanci i azotit në rumen

Fibër krudo: RFA ose XF

Çertifikatë analize

Lëndët ushqyese: (g/kg)	FM	TM
Masë e thatë	985	1000
TM	o.B.	o.B.
Protein krudo	o.B.	o.B.
XP	o.B.	o.B.
Protein krudo e përdorshme	o.B.	o.B.
nXP	o.B.	o.B.
Protein e papërpunuar XP o.B	o.B.	o.B.
UDP	o.B.	o.B.
Bilanz i N në rumen	o.B.	o.B.
RNB	o.B.	o.B.
Yndyrë krudo*	o.B.	o.B.
XL	o.B.	o.B.
Fibër	o.B.	o.B.
XF	o.B.	o.B.
Substancë e strukturuar (Shuma)		
NDF		
Celulozë dhe lignin		
ADF		
Lignin		
ADL		
Substanca pa N		
XX		
Amidon		
XS		
Sheqer		
XZ		
Hi		
XA		
Tretja e lëndës organike, %		o.B.
dOM		
Energjia e disponueshme, MJ	o.B.	o.B.
ME		
Energji neto, MJ	o.B.	o.B.
NEL		

Mikroelementë: (g/kg)	FM	TM
Kalcium Ca: P = 15,25: 1	6,1	6,2
Ca	0,4	0,4
Fosfor	1,7	1,7
P	0,7	0,7
Magnez	337,0	342,1
Mg		

Elementët gjurmë: (mg/kg)	FM	TM
Hekur	o.B.	o.B.
Fe	o.B.	o.B.
Mangan	o.B.	o.B.
Mn	o.B.	o.B.
Zink		
Zn		
Bakër		
Cu		
Kalium K:Na = 0,0 :1		
K		
Natrium		
Na		

Vlera e sasisë ushqimore: përbërësit për çdo kg ushqim të freskët

Vlera e lëndës së thatë: përbërësit për çdo kg ushqim të thatë
(për krahasimin e ushqimit të kafshëve)

o.B. : pa rezultat (përbërësit nuk janë ekzaminuar)

* : Yndyrë krudo në ushqimin e gatshëm me acide shpërbërëse

Për më shumë informacion:

Austria Praemix shpk

Tel: +355 (0)68 402 6311

e-mail: agri@ap.com.al

12.MORTELLARO – TREGUES I QUMËSHITIT

Përpunuar nga Kristian Maka

Nëse lopa çalon dhe performanca e saj bie ...

Mortellaro ka shenja shumë tipike. Ai prek kryesisht hapësirën interdigitale, këndin e pasëm të thundrës, pjesën e përparme ose bririn e thundrës. Shenjat klinike të sëmundjes shprehen me ndryshime në formacionin e thundrës, inflamacion të lëkurës, kryesisht në pjesën e pasme të thundrës. Pjesa e prekur e lëkurës në hapësirën ndërgjeshore me madhësi fillimisht disa milimetra deri në disa centimetra shprehet me degjenerim yndyror dhe nekrozë.

Vetëm pas pastrimit të plotë të zonave të dyshuara për infektion, mund të identifikohen siç duhet pjesët e prekura. Pasi bëhet pastrimi i zonës së dëmtuar, fillojnë dhe dallohen zonat me sipërfaqe të irrituar, të kuqërremta, të inflamuar në formë luleshtrydhe (sëmundja e luleshtrydhes). Përveç këtyre shenjave klasike të sëmundjes, një shenjë tjetër është një formë e përhapur e ngjashme me lythat. Lopët që vuajnë nga Dermatiti Digital dhe kanë shenja çalimi të rënduar si pasojë e dhimbjes, duhen ekzaminuar dhe trajtuar.

CILËT JANË SHKAKTARËT E SËMUNDJES?

Ekzistojnë shkaqe të ndryshme të sëmundjes.

Mikrobet janë të pranishme në sipërfaqen e lëkures ose në inde. Ato japin efektin e tyre kur lëkura është e paprekur ose e sapo dëmtuar nga mikrobet e pranishme. Ky ind përmban spirochetet. Këto janë baktere në formë helike, lëvizëse në mënyrë aktive. Në 90% treponemat përfaqësojnë pjesën më të madhe të patogjenëve të zbulueshëm si shkaktarë të Mortellaros. Prej tyre, tashmë janë identifikuar më shumë se 30 lloje të ndryshme, të cilat janë patogjene në shkallë të ndryshme. Këto baktere zhvillohen në lëkurë me një sipërfaqe të dëmtuar më parë dhe më pas mund të depërtojnë thellë në inde. Kështu që ato mbrohen relativisht nga masat e trajtimit sipërfaqësor të thundrave.

NGA GJENEZA E LINDJES SË SËMUNDJES DERI TE SHFAQJA E SAJ DHE EVIDENTIMI

Pasi infeksioni është prezent në stallë, përhapja e tij shpesh varet nga kushtet e mbarështimit, veçanërisht nga higjiena e stallës. Frekuenca e shfaqjes së sëmundjes varion nga një kafshë deri në më shumë se 50% të tufës së infektuar.

Shtimi i tufave është shpesh një detyrë e vështirë për fermerët. Diversiteti i madh i shkaqeve të shfaqjes së Mortellaros, favorizon përhapjen e saj. Kujdesi periodik, trajtimi i duhur, kushtet optimale të stallës (hapësira, drita, ajri, dyshemeja e stallës dhe higjiena e shtretërve) dhe të ushqyerit janë faktorët kryesorë që ndikojnë te Mortellaro.

KUJDESI EFEKTIV INDIVIDUAL PËR SECILËN KAFSHË

Sëmundja mund të mbahet nën kontroll nga një trajtim i shpejtë dhe efektiv për secilën kafshë. Për trajtimin individual të kafshëve, plaga duhet të pastrohet me letër të thjeshtë për pastrim ose me ujë të rrjedhshëm e më pas lihet të thahet.

Përdorimi i spray antibiotik ka avantazhe, sepse bën trajtim të thjeshtë dhe të shpejtë, me zero mbetje në qumësht, por antibiotiku në formë spray nuk arrin të eliminojë bakteret në indet e thella. Ky trajtim çon në një rritje të periudhës së eliminimit të sëmundjes. Fazat akute të sëmundjes mund të zhvillohen përsëri në çdo kohë. Rastet në shkallë të gjerë dhe kronike mund të trajtohen relativisht me sukses me pastën e aplikuar në hapësirën interdigitale me acid salicilik, siç është Novaderma.

Me këtë terapi arrihen që të asgjeshen dhe patogjenët në indet më të thella. Veshja e plagës nga jashtë është gjithashtu e efektshme. Aplikohet në leziona dhe fiksohet me fashë për dhjetë ditë. Avantazhi është një shërim i plotë dhe pa mbetje antibiotiku në qumësht.

Terapia e injektimit me antibiotikë është pak efektive, e shtrenjtë dhe duhet të kryhet mjaft gjatë për të parandaluar rezistencën mikrobiale në varësi të medikamenteve. Gjithashtu duhet marrë parasysh edhe periudha gjatë së cilës qumështi nuk mund të përdoret për shkak të mbetjeve të antibiotikut.

Përdorimi i xhelit me CU dhe Zn si Hoof- Gel, Claw-TopGel ka rezultuar gjithashtu i suksesshëm në praktikën e kujdesit të thundrave.

PARANDALIMI PËRMES MASAVE SPECIFIKE

Meqenëse sëmundja Mortellaro është një sëmundje e lëkurës, mbajtja e shëndetshme e lëkurës është primare. Higjiena, një objektivi i synuar dhe parandalimi i përsëritur, janë zakonisht më të rëndësishme sesa përdorimi i ilaçeve. Në çdo rast, veproni shpejt dhe përdorni vetëm metoda të testuara. Ndoshta duhet të mësojmë të jetojmë me sëmundjen e luleshtrydheve. Qëllimi duhet të jetë kontrolli më i mirë i mundshëm.

Për më shumë informacion:

**Qendra e Formimit
Profesional të Blegtorëve**

Austria Praemix shpk

Tel: +355 (0)68 402 6311

e-mail: agri@ap.com.al

13.VIÇA TË PËRGATITUR MIRË PËR STINËN E FTOHTË TË DIMRIT

Përgatitur nga Franz Riegler, këshillues i Schaumann dhe aksioneri i Austria Praemix shpk. Përpunuar nga Jon Zeneli

Në fermat e prodhimit të qumështit, sëmundjet dhe humbjet e viçave ndikojnë negativisht në ekonominë e tyre. Kostot e larta për medikamente, kontrollet mjekësore dhe shpenzimet për përkujdesje çojnë në humbje të konsiderueshme financiare.

Edhe pse shkalla e sëmundshmërisë në muajt e ftohtë dhe të lagësht të dimrit rritet, kjo nuk do të thotë se është shkaku i vetëm i sëmundjes së viçave. Sëmundjet tipike sezonale janë ato të frymëmarrjes, sidomos gripi i gjedhit. Gripi është një faktor dytësor dhe prek më së shumti viçat e dobët dhe të prekur nga diarreja e hershme.

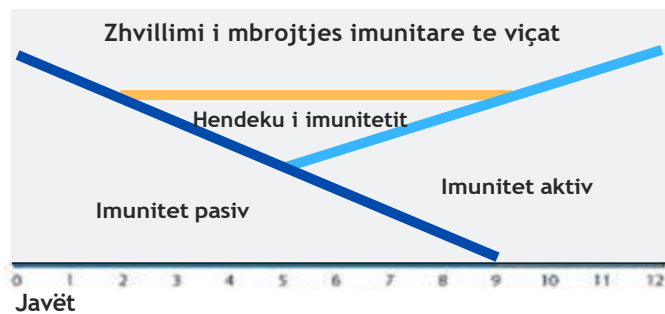
Shëndeti i mirë i zorrëve

Shëndeti i mirë i zorrëve është konsideruar si një themel i rëndësishëm për rritjen e suksesshme të viçave. Produkte me faktorin SSR (siguri/ shëndet/ rritje), të programit për viçat të Schaumann, mbështesin shëndetin e aparatit tretës. Schaumann ofron një gamë të gjerë produktesh si zëvendësues të qumështit, komponentë dhe produkte speciale të cilat kanë si synim përmirësimin e shëndetit të zorrëve që në fazat më të hershme të jetës. Gripi i gjedhit shpesh herë shfaqet në moshën nga 4 deri në 8 javë. Në këtë periudhë viçat përballen me „Sistem imunitar të ulët“ (Fig. 1) e cila bëhet më e dukshme nëse janë bërë gabime në fazën e të ushqyerit me kullosh të.

Furnizimi me kullosh të me sasinë, cilësinë dhe kohën e duhur, është themeli bazë për rezistencën e viçit. Kulloshtra me një cilësi të mirë, përftohet vetëm nga lopët të cilat gjatë periudhës së tharjes janë ushqyer në mënyrë optimale. Përbajtja e imunglobulinës në kullosh të dhe furnizimi i menjëhershëm pas lindjes me vitaminë A, përmirësohet ndjeshëm përdorimin e produktit Kalbi Vital dhe Kalbi Farm. Pas fazës së ushqyerjes me kullosh të, pasurimi i qumështit në ditët e para me imunglobulin me veprim lokal, mund të sigurohet nëpërmjet produktit Kalbi-Start Super. Gjithashtu mund të përdoret dhe një zëvendësues qumështi si Kalbi Milch Plus Protect, me përbajtje të probiotikut Provita LE.

Plotësimi me energji

Gjatë ushqyerjes së viçave në stinën e dimrit shpesh herë anashkalohet fakti se temperaturat e ulëta rrisin kërkesën për energji. Nevoja për rregullimin e temperaturës mund të shkojë deri në 35%.

Zëvendësuesit e qumështit si Kalbi Milch Classic ose Kalbi Milch Plus Protect janë vetëm dy nga mundësitë e shumta që ofrohen për të përmbushur kërkesat në këtë situatë. Një rritje e sasisë nga 125 g zëvendësues qumështi/litër në 150 g/litër ose ushqime të lëngshme shtesë, mund të mbulojë nevojat shtesë të viçit.

Zëvendësuesit e qumështit me faktorin SSR përmbajnë kombinime të substancave aktive, të cilat mbështesin veçanërisht shëndetin e zorrëve. Probiotiku Provita LE, komponent me përbajtje fibrash speciale dhe acide yndyrore speciale, janë kombinime të testuara prej vitesh.

T' i kushtohet vëmendje klimës në stallë

Përveç motit të ftohtë, viçat përballen me kushte të tjera të këqija si rryma e lartë e ajrit me nivele të larta të lagështisë. Situatën e përqendrojnë rrymat e ajrit në stalla me ventilim të gabuar ose mbyllja e të gjitha dyerve dhe dritareve, rritja e nivelit të gazrave të dëmshme dhe lagështia e ajrit.

Mikrobet patogjene gjejnë kushte të përshtatshme për të dëmtuar viçat e pambrojtur. Gjatë stinës së dimrit duhet të merren masa të veçanta për procesin e rritjes. Ruajtja e ambientit të thatë, të pastër, ruajtja nga korentet e ajrit, janë disa nga pikat kyçe që duhet t' i kushtohet vëmendje në këtë periudhë delikate për viçin.

Këto janë vetëm disa nga sfidat që përballen fermerët në stinën e dimrit dhe që mund të kompensohen nga viçat e shëndetshëm deri në një gradë të caktuar. Produktet e Schaumann ndikojnë pozitivisht në shmangien e diarresë në viçat e vegjël dhe ndihmojnë fermerin të rrisë viça të shëndetshëm.

Për më shumë informacion:

Austria Praemix shpk
Tel: +355 (0)68 402 6311
e-mail: aari@ap.com.al